Делегейге тайбың дээш демисежир херек

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 78 (4562). 1960 ч. апрель 3, воскресенье Өртээ 20 көп.

Париж. Марттың 25-те дипломаттыг парлалганың ниитилелинге Н. С. Хрущевтүн чоразы.
Фото СЭТА-ның тускай корреспондентизи В. Соболевтин.
(Чурукту фототелеграф дамчыштыр хүлээп алган).

ЮНЕСКО-нуң Кол директору В. Веронезеге Н. С. Хрущевтүн чагаа-бижии

ПАРИЖ. (СЭТА). Апрель 1-де ЮНЕСКО-да ССРЭ-ниң доктаамал төлөөлекчизи А. Г. Кулаженков ЮНЕСКО-нуң Кол директору В. Веронезеге баргаш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтүн мооң адаанда уткалыг чагаа-бижиин дамчыткан:

«Дээрги кол директор,

ЮНЕСКО-да ССРЭ-ниң доктаамал төлөөлекчизи ЮНЕСКО-нуң Парижте турар черинге баарынче силерниң чүректиг ханызындан чалалганарны менээ дамчыдып берди. Бодумнуң Францияга амгы бо чоруурумнуң үезинде силерниң чалаанынарны ажыглап шыдаваазымга кончуг хомудап тур мен.

Ооң-биле кады, тайбынны быжыглаарынга болгаш чүүл-бүрү социал системаларлыг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының принциптерин практика кылынга боттандырарынга, өөредилге, эртем болгаш культура талазы-биле кандыг-даа ылгал чокка чурттар аразынга ёзулуг кады ажылдажылганы хөгжүдерниге идиг кылыр хүлээлгелиг ЮНЕСКО-нуң ажыл-чорудулгаларынга чедиишкиннерни күзээринге бо таварылганы ажыглаар күзээн мен. А ол дээрге, бистиң бодап турарывыс-биле алырга, ук организацияның ажылдарынга кол айтырыы болгай. Бир эвес бүгү-ле кежигүн күрүнелериниң эрге-ажыктарын барымдаалаар чүве болза, ЮНЕСКО бодунуң тайбыңнын чагагай чоруунга ажыл-чорудулгаларынга чедиишкиннерни чедип ап шыдаар болгаш улустар аразының ёзулуг хөй талаларлыг ажылдарын чорудар организациязы болу бээри билдингир.

Мээң бедии-биле хүндүлеп турарымны хүлээп ап көөрүңерни диледим, дээрги директор.

Н. ХРУЩЕВ,
ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы».

ФРАНЦИЯНЫҢ ПРОФЭВИЛЕЛДЕР ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕРИ-БИЛЕ Н. С. ХРУЩЕВТҮҢ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Париж, апрель 1. (СЭТА). Март 31-де Н. С. Хрущев Францияның профэвилелдериниң төлөөлекчилери-биле ужурашкан. Чурттүн янзы-бүрү профэвилелдерин төлөөлөөн француз профэвилел шимчээшкининиң 75 ажылдакчылары ужуражыышкынга олурушкан.

Францияның профэвилелдерини төлөөлекчилери-биле ужуражыышкынга Н. С. Хрущевтүн медеглелин аңаа тарадып берген.

Чанчыл болган найыралдың харылзаалары француз болгаш орус ажылчыннарның аразынга кайы шагдан бээр туруп келген деп, медеглелде чугаалап турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда ол харылзаалар онза күш-биле илергейлеттинип келген.

Улустарның тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш демиселинге Совет Эвилелинге, совет улуска кеззеде идегел салып болур деп медеглелде айтып, а ол ышкаш дайынга удур, тайбың дээш демиселге француз улус ам төлептиг черни ээлеп келген болгаш ээлеп турар деп демдеглээн.

Тайбынга ажыктыг кылдыр Совет Эвилелиниң кылып келген хөй санныг базымнары чаагай тура-соруктун бүгү кижилеринге эки билдингир деп медеглелде демдеглээн. Совет Эвилели амгы үеде эн-не боттуг базымнарны кылырын саналдап турар: бүгү күрүнелерге дайын чорударының материалдыг чепсектери чок болур төлөөде, чепсегленишкинни делегейниң шыңгыы контролю-биле бүрүн болгаш бүгү-ниити дужуреринде бүгү күрүнелер боттандырарын саналдап турар бис.

Чепсегленишкинни бүрүн болгаш бүгү-ниити дужуреринде дайын кыжаныышкынындан Европаның улустарын кеззе шагда адырып хостаар ийик.

Делегейниң ийиги дайынының артынчыларын узуткаар дугайында Германия-биле тайбың кереззин чарар дугайында айтырыг делегейнин база бир өске сонгаарлаттынмас айтырыы болуп турар. 15 чылдар мурнунда доозулган дайынның артынчыларын узуткаар, ол дайынга киришкен күрүнелериниң аразынга тайбың харылзааларны, дайынның политиказындан бүрүн ойталаарынга болгаш тайбың кожа-хелбээ турарының принцивинге үндезилеттинген харылзааларны доктаадып тургузар үе келген.

Быжыг тайбынны тургузары, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин узуткаары ажылчы чоннарның байдалын дыка экижиринге идиг бээр ийик.

Совет ниитилелдиң системазында профэвилелдериниң байдалының дугайын медеглелде чугаалап, профэвилелдери ССРЭ-де ажыл-агый, культура болгаш хөй-ниити ажылчорудулгазының чугула черинде турар деп демдеглээн.

Тайбынга кым хамыктың мурнунда сонуургалдыгыл? — Ажылчыннар болгаш тараачыннар деп медеглелде чугаалаан. Оран делегейге материалдыг үнелиг үүлдерни олар тургузуп турар. Оларның холдарыбиле тургустунган бүгү-ле байлактарны узуткаарын дайын кыжаныып турар. Ооң уламындан ажылчын аңгы тайбынны камгалаарынга делегей шимчээшкининиң өзээ болгаш шимчедикчи күжү болуп турар.

Кижини кижи мөлчүүр чорукту чүгле узуткаар эвес, харын дайынардан кижи төрелгетенни база хостаар төөгүлүг хүлээлге ажылчын аңгыга таварышкан деп медеглелде [illegible] малдарны са[illegible]дырын организастаан. Ынна бистер бүрүн бүзүрелдиг [illegible] болза часкы үеде ниитиниң [illegible] организастааны эки. Кижи [illegible]лин хүннүң-не үндүргеш, [illegible]онгааргы перспективазының [illegible]ын маңаа тудуг талазы-биле [illegible]инобудкалыг, 50 олуттуг [illegible]ар, 5 бажыңны крышалаар [illegible] септелгени чорудар. Биске [illegible]ниитпирлеп турар. Од ышкаш [illegible]оогунга зеленканы, картош[illegible]ны колхозтун эң көрүштүг

С. ШАКТАР-ООЛ,
бригадир.

Н. С. Хрущевтүн Ш. де Голль-биле чугаалажыышкыны

ПАРИЖ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш Француз Республиканың Президентизи генерал де Голль Парижтиг чоогунда Рамбуйда президентиниң хоорай даштында турар черинге апрель 1-ниң эртенинде чугаалажыышкыннар кылганнар.

Чугаалажыышкыннарны эртенги чем соонда, хүннүң ийиги чартыында база уламчылаан. Ооң шала орайтадыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы А. И. Косыгин болгаш Француз Республиканың Премьер-Министри Мишель Дебре олар чугаалажыышкынларга киржири-биле Рамуйга чеде бергеннер.

Эртем талазы-биле совет-француз талаларның кады ажылдажылгазының айтырыгларының дугайында чугаалажыышкыннар

ПАРИЖ. (СЭТА). Эртем талазы-биле совет-француз талаларның кады ажылдажылгазының айтырыгларының дугайында чугаалажыышкыннар Парижке апрель 1-де уламчылаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы чурттар-биле культура харылзааларының талазы-биле күрүне Комитединиң даргазы Г. А. Жуков, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында атомнуг энергияны ажыглаарының талазы-биле Кол эргелелдиң начальнигги В. С. Емельянов, ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозунуң коллегия кежигүнү А. М. Марков, ССРЭ-ниң Францияда элчин черинин чөвүлекчизи В. П. Вдовин олар совет таладан чугаалажыышкынларны кылганнар.

Француз таладан чугаалажыышкынларга киришкеннер болза: ДХМ-ниң культура болгаш техника айтырыгларының талазы-биле департаментинин директору Р. Сэйду, казактың атомнуг энергия айтырыгларының талазы-биле комиссариатының көл администратору П. Кутюр, атомнуг энергия айтырыгларының талазы-биле дээди комиссар Ф. Перрэн, Францияның чазааның эртем-техниктиг шинчилел талазы-биле чиңгине делегат П. Пинганьоль болгаш Францияның ДХМ-ниң политиктиг департаментизиниң Чөөн Европа чурттарының киллизинин директору де Лианкур.

Чугаалажыышкыннар бот-боттарын билчириниң болгаш кады ажылдажылганың байдалынга болуп эрткен. Совет-француз талаларын эртем талазы-биле, эң ылаңгыя атомнуг энергияны тайбың ёзу-биле ажыглаарының талазы-биле кады ажылдажылганы улам калбартырын көрүп турар хемчеглер чугаалажыышкынныр үезинде колдап дугурушкан.

А. И. Микоянның Ирак Республикага баар деп турарының дугайында дыңнадыг

1960 чылдың апрель 10-да бирги совет үлетпүр делегелгезиниң ажыттынарынга холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян апрель 8-те Багдадка самолёт-биле чеде бээр.

А. И. Микоян Иракка болдунуң турар үезинде Ирак Республиканың аалчызы болур.

Ирак Республиканың премьер-министри генерал-майор дээрги Абдель Керим Касем-биле, а ол ышкаш Ирак Республиканың министрлери-биле А. И. Микоянның чүүл-бүрү айтырыглар талазы-биле санал-онал солчурунга ол чорук таарымчалыг аргаларны тургузар дээрзи чугаа чок. Ынчангаш ол чорук Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели-биле Ирак Республиканың аразынга эп-найыралчы харылзааларны быжыглаарынга деткимчелиг болур. Хостуг болгаш эп-найыралчы чурт Иракка А. И. Микоянның баары Ирак Республикада депшилгенин янзы-бүрү талалары-биле хууда таныжып көөр арганы аңда бээр.

Келир ооредилге

Таңды районда «Межегей» совхозт[illegible] өөреникчилери болгаш башкылары шко[illegible] дилге чылында оттулар [illegible]

Париж. Марттың 25-те Н. С. Хрущевка тураскаал медальды тыпсып турганы.
Фото СЭТА-ның тускай корреспондентизи В. Соболевтин.

-биле

Совет Эвилели ам күрүне болгаш хөй-ниити амыдыралының бүгү угланыышкыннарында экономиктиг болгаш политиктиг улуг көдүрүүшкүнде турар. Экономика ам бистерни өөртүп турар. Планнарывыс улуг чаагай, ол планнар чүгле долдур эвес, харын ажыр күүсеттинип турар. Совет чурттуң көдээ ажылагыйы база улуг көдүрүүшкүүде. Сүтту болгаш эьтти кижи санынга онаштыр бүдүрер талазы-биле АКШ-ты бо чеди чылда-ла чедеринге бүзүрелдиг бис, чижээ, кызылтасты, азы эьтти бүдүрериниң дугайын чугаалавайн-дыр мен — ол продуктуларның талазы-биле Каттышкан Штаттарның деңнелин шагда ашкан бис.

Каттышкан Штаттар-биле тайбың чарышка ол эн-не бедик сайыралдыг капиталистиг чуртту чедер деп сорулганы Совет Эвилели бодунуң мурнунда салган болгаш социалистиг тургузугнуң бүгү-ле артык күш-өөредилге черлериниң, бүдүрүлгелериниң, чурталга бажыңнарының девискээриниң арыг-шеверинче хайгаралды болгаш бо дугайында удуртулганы, тайылбыр ажылдарын багай чорудуп турар.

Час шагда-ла келген. Чер карарып эгелээн болгай. Ынчангаш албан организация, бүдүрүлге, өөредилге черлериниң болгаш чурталга бажыңнарының девискээриниң арыг-шевер байдалынче улуг кичээнгей салыр үе келген. Кол-ла чүүл болза, девискээрлерде кыжын төктүнген бокту арыглап аштаары [illegible] тиң тургузуувуста, ажылчын аңгыда, күш-ажылчы тараачыннарда кандыг аргалар болгаш мергежилдер шиңгээттингенин совет улус көргүскен.

Бистиң чуртувуста ажыл-херектер эки чоруп турар, өөңүктер. Келир үеже дидим көрүп турар бис деп Н. С. Хрущев чугаалаан. Тайбынны, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны күзеп турар бис, ынчангаш бистиң херээвистиң артык күштүүнге бүзүрелдиг бис.

Бистер төрүттүнеривис билек-де капиталистиг чурттар бистерни кымчы-биле өөредип эгелээн. Француздар боттарының шеригларын Одессага, англичаннар — Мурманскыга, американнар болгаш японнар — Владивостокка дужүргеннер, немецтер болгаш польша шляхтычылар Украинаже кирипкеннер. Хаан генералдары чурттуң иштинге турамычалышкынны көдүргеннер. Бистерни бүгү талалардан кыскан, ынчангаш бистиң бут кырында кандыг турарывысты шылгап көрген. Шылгалда биске ажыктыг кылдыр эрттирген. Туржуп үнген болгаш бүгү халаашкыннарны ойтур шапкан бис. Элегейнин ийиги дайыны чүүдүлле доозулганын билир силер.

Ам өзе берген бис. Кандыг-даа чаладан, кандыг-даа кыжаныышкынар бистерге көргүнчүт эвес.

Чаржып турар-дыр бис, ынчангаш кайызы — капитализм азы коммунизм эки болур бе дээрзинге хамзарыштыр түңнелди күш-ажылчы кижилер боттары кылырлар. Ону бистер, Совет Эвилели шиитпирлевес, харын чурт бүрүзүнүң улустары шиитпирлээр. Тайбың кожа-хелбээ догуннаарының политиказы, өске чурттарның иштики херектерин холгаарлавастың политиказы ол-дур.

Совет кызыгаарлар өөңүктерге эжык, аалчыларны чүгле боо-чепсек чок келирин дилеп турар бис деп, бодунуң чугаазының түңнелинде Н. С. Хрущев чугаалаарга, олурушканнар адыш часкаан. Эки аалчыны бистиң улустарывыстың бүгүле чаагай чаңчылдарын ёзугаар хлеб, дус-биле уткуур бис, ынчаарга бистерге боо-чепсектиг келирин күзээр кижилерни болур чогууру-биле бир янзы хевирлиг көөр апаар ийнен бис.

Ооң соонда Н. С. Хрущев француз профэвилелдериниң төлөөлекчилериниң айтырыгларынга харылаан.

Бо чугаалажылга дээш силерге өөрүп четтириишкинни илередирин чөпшээреп көрүнер, эргим өөңүктер, эштер, деп Н. С. Хрущев түңнелинде чугаалаан. Силерниң-биле ужуражыышкынга кончуг өөрүдүм. Францияның болгаш Совет Эвилелиниң аразынга харылзаалар хөй болурун, бистиң чурттарывыстың профэвилелдериниң аразынга доктаамал харылзаа-холбаалар калбак кылдыр тургустунган турзун деп күзелди илередирин күзеп тур мен.

Чурукчу: И. Гриштейнниң чураан плакады.
(Чурулга уран-чүүл талазы-биле күрүнеиң парлалга чери).
СЭТА-ның фотохрониказы.

Ленин хүнүнге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегде

«КОММУНТУДУГ» ТРЕЗИНИҢ АЖЫЛЧЫННАРЫ СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

Ажылчы чоннарның улуг баштынчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болур оюнга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш «Коммунал-тудуг» трезиниң ажылчыннары боттарының аразынга социалистиг чарышты калбарткан. Улуг-Хемниң оң талакы эриинде чурталга бажыңнарының тудуунда хоочун бызаңчылар В. И. Бухурнуң болгаш Ф. И. Бутанаевтиң бригадалары шалыпчы ажылдап турар.

Тудугнуң графигин ёзугаар 8 квартиралыг ыяш бажыңны 45 хүннерниң дургузунда тудар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедитпишаан, ажылчыннар ортузунга социалистиг чарышты калбартып тургаш, эш Бутанаевтиң болгаш эш Бухурнуң бригадалары 8—8 квартиралыг ийи бажыңнарның тудуун 25 хүннерниң дургузунда дооскаш, марттың 31-де ажыглалга киргеннер. Ол бажыңнарда ам 16 өг-бүлелер чурттап эгелей берген.

ИРИНА ОШЕПКОВАНЫҢ АНЫЯКТАР БРИГАДАЗЫ

Бызаңчылар чаа бажыңнарны тудуп, шалалап, крышалап турар. Ол дээрге, чурталга бажыңын бүрүн доозуп, ажыглалга киргени эвес-тир. Чаа бажыңны штукатурлаары, будууру, чугайлаары—чугула болгаш нарын ажыл. Дуржулгалыг бызаңчылар эштер Бутанаев, Бухур оларның бригадаларының туткан бажыңнарын штукатурлаарын, будуурун, чугайлаарын аныяк тудугжу Ирина Ошепкованың бригадазы хүлээнип алган.

Аныяк тудугжулар Ленин башкының төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болур оюнга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш чарышты боттарының аразынга калбартып, бедиткен хүлээлгелерни алгаш, эрестиг күүседип турар. Ниитизи-биле 16 өг-бүлелер чурттаар ол ийи чаа бажыңнарны штукатурлаарын, чугайлаарын, будуурун кыска хуусаада эки шынарлыг кылдыр күүседкенин барымдаалааш, штукатуржу аныяк кыстарның бригадазынга өртектиг шанналды трестиң эргелээр чери чоокта чаа тывыскан. Хүн бүрүде нормазын 160 хуудан өрү күүседип, мурнакчы ажылдап турар аныяк тудугжулар С. Елкинанын, А. Трофимованың, Н. Сомованың, В. Елкинанын, А. Афанасованың чүткүлдүг күш-ажылын бригадаларның каттышкан хуралынга бедии-биле үнелеп демдеглээн.

ТӨӨГҮЛҮГ ХҮНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР АМ БАЗА 2 БАЖЫҢНЫ ТУДАР ДЭЭШ

Владимир Ильич Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл оюнга—алдарлыг хүнге күш-ажылчы белек кылдыр 8—8 өг-бүлелер чурттаар 2 бажыңны эң кыска хуусаада, апрель 15-ке чедир ажыглалга бүрүн киирерин бызаңчылар, штукатуржулар боттарының хуралынга бир үн-биле шиитпирлээннер. Ленин хүнүнге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегге киришишаан, бодунга алган бо бедиткен хүлээлгезинге эз болур дээш бригадирлер эштер Бутанаев, Ошепкова, Бухур оларның удурткан бригадаларының кежигүннери хүн бүрүнүң нормазын 20 хуу күүседирин, ажылды бедик шынарлыг чорударын, тудугнуң бот-үнезин чиңгедирин, материалдарын камнаарын хүлээнип ап турар. Найыралдыг тудугжуларның коллективи күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедитпишаан, чаа 2 бажыңнарны дурген темпилиг, бедик шынарлыг чорудуп турарлар.

«Коммунтудуг» трезиниң улуг прораб ажылдакчызы эш Н. Корнеев тудугнуң техниктиг удуртулгазын эки хандырбышаан, тудуг материалдарын үзүктелишкин чок чедирип бээринче угланган тодаргай хемчеглерни ап келген. Тудугжуларның чаа ажыглалга киирген баштайгы ол ийи бажыңнарын комиссия хүлээп алган болгаш кылган шынарын эки деп көрген. Төөгүлүг хүнге алдар болдурган чарыш тус-тус тудугжуларның аразында калбарган, В. И. Ленининиң шылгарацгай ажыл-чорудулгазынга болгаш чижеглээр чүве чок байлак амыдыралынга турасказаткан беседалар, номчулгалар тудугжуларның ортузунда доктаамал болуп турар. Тудуг объектизинде партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының органы «Тудугжу» деп хана солун чогуур үезинде үнүп келген.

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРУТТУНГЕН ХҮНҮНДЕН БӘӘР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА

Лениннин турган чери—Шушенскоеде

Бөгүнгү номерде үнген материалдар колдуунда-ла В. И. Лениннин Сибирь шөлүлгезинге турган үезинге хамаарышкан сактыышкыннар болуп турар.

Ам Сибирь — бистин чуртувустун мурнакчы көдээ ажыл-агыйлыг, сайзырангай үлетпүрлүг чери апарган. Сибирьни чаа тудугларнын чери деп база сөглеп болур. Оон чериниң эгээртинмес байлаа бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунга бараан болур.

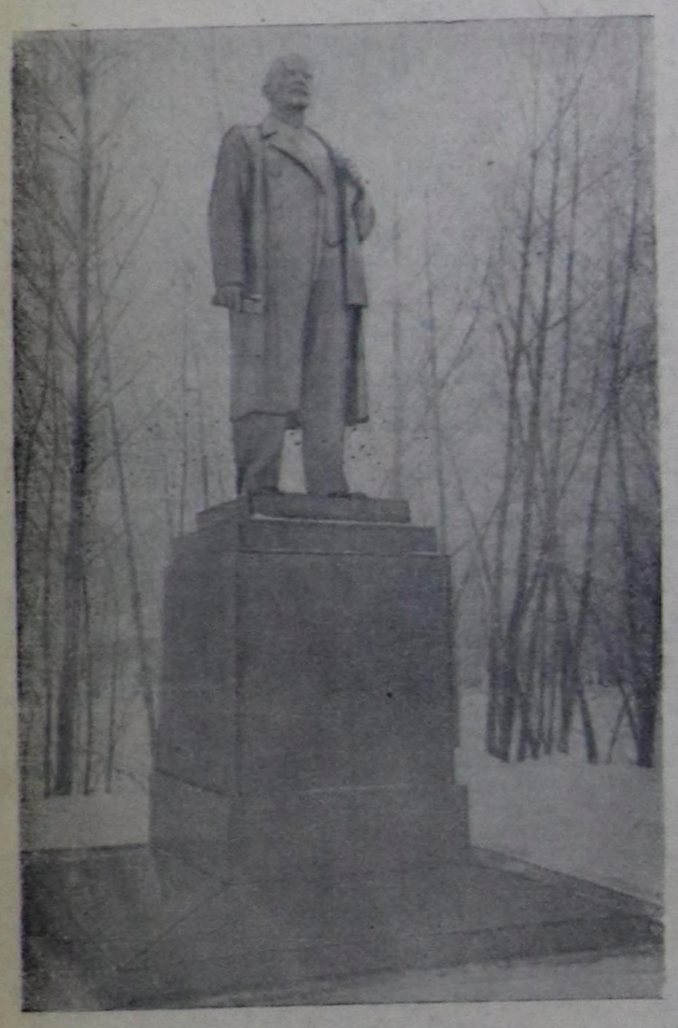

Шушь хемниң эринде В. И. Ленинге турасказал.

Шушенское тараачыннарының сактыышкынындан

ЯДЫЫЛАРНЫҢ ӨҢНҮҮ

Бистиң суурувуска ол шагда Ермолаев деп бай садыгжы чурттап турган чүве. Ол элээн улуг ажыл-агыйлыг чораан. Оон чүгле мыйыстыг бода малы безин чүс ажыг баш турган. Боду кадарчылыг-даа кижи. Бир-ле катап Ермолаевтиң малы ядыы тараачын Прониковтуң тараа кажаалаан черинин кажаазын буза таварааш, Зацепин деп бай кижиниң тараазынче кире берген. Тарааларны сноптааш тургузуп каан турган. Чаза бастырган тарааның уъжун кымдан төледип аары Зацепинге билдингир-ле болгай. Тараа кажаазын инектер мээн каттымның туткан черинден үреп кирген болгай. Шаанда мындыг чурум турган: Мал одарладыр черден сиген болгаш тараа шөлүн аңгылап кажаалап аар, ынчангаш өреге бүрүзү айтып берген шөлдү кажаалап алыр чораан.

Бай кижи бай кижи-биле чаргылдашпас боор чүве болгай, мал оларныы-дыр. Тараа база, шупту оларныы болгай. Кымны буруудадырыл? Мээн каттым—Прониковту Зацепин судка билдирген. Хомудал көдүрген кижиниң талазынче 50 рубльди болгаш ол хире хемчээлдиг тарааны төлээр кылдыр мээн каттымны суд шииткен.

Хөөкүйге хомуданчыг болган. Строганов деп кижиге (каттым Минусинск өртээлинден аңаа бараан сөөртүп турган) баргаш, бодунуң хомудалын сөглеп берген. Демгизи дыңнап алгаш:

— Ульяновка бар — деп каттымга чугаалаан.

Каттым чеде берген. Владимир Ильич дыңнааш, бижик билир кижиден тыпкаш, эдертип келирин дилээн. Ол боду бижип болбазын, дилег бижикти кым бижээнин судка билип кагбазы-биле үгле адап берип болурун чугаалаан.

Владимир Ильичиге ийилээн чедип келдивис. Ол бисти өрээлинче аппарып олурткаш, меңээ саазын, карандаш тутсуп берди, оон бижип-ле эгелединис. Өрээлге ол ынай-бөөр кылаштап тургаш адап бээрге, мен-даа бижий бердим. Шуптузун бижип каарымга, саазынны ап номчааш, ол-бо шыйып, эдип көргеш:

— Мону шуптузун арыг кылдыр дүжүрүп бижиңер, ынчаарга бажыңга силерге кым-даа шаптыктавазын, оон соонда судче бериңер — дээн.

Дилегиниң эге адын канчаар адаарын, кайнаар, кымче бижиирин чугаалажып алгаш, чоруптувус.

Дилегни мээн каттым катап көөрү-биле судка берген, а Зацепин үнүүдаа кылып шыдаваан.

А. П. РОДИН.

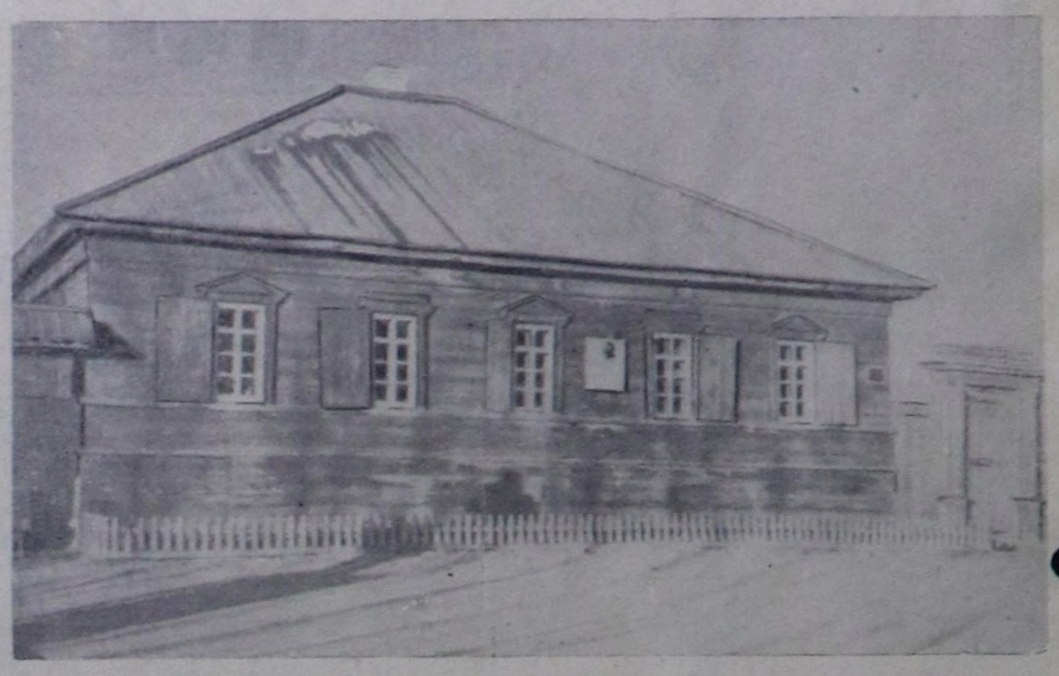

В. И. Лениннин 1897—1900 чылдарда Шушенское суурга чурттап турганы бажын. Ам мында В. И. Лениннин бажын-музейи турар.

Фотолары Ф. Васильевтин.

ИЛЬИЧ-БИЛЕ КОЖА ТУРГАШ

Минусинск уездизиниң социал-демократтарының шуптузунуң азы хөй кезииниң Владимир Ильич Ульянов биле кады эрттирген чыыштары биске улуг байырлал болуп турган. Бис бүгүдениң шуптувуска онза кижи Владимир Ильич болуп турган. Бистиң бодалдарывыс болгаш чугаа-соттарывыс хөй кезиинде-ле оон чанынга хайныгып турган чүве.

Оон эш-өөрү, чаңгыс бодалдыглары бистерден долгандыр турар кижилерни кым-даа ол ышкаш алызындан бөдүүн, эптиг-эвилең, эки, ол дег сагыш-човангыр көөр болгаш хосталганы, кижиниң төлептиг чоруун үнелеп билир кижи чок чораан...

...Ажык марксизм дээр чүвениң чечектелиишкининиң эң кыска үези турган, ынчангаш ол таарымчалыг таварылганы Ильич могаг чок ажыл-ишчи аргазы-биле бодунуң марксисчи идеяларын пропагандалаарынга ажыглап алган. «Россияга капитализмниң хөгжүлдези» деп номун ол шөлүлгеге дооскан болгаш парлалгага бээрибиле шуут ажылдап кылган, «Чаз сөс», «Эртем угаазылалы», «Эгези», «Амыдырал» деп журналдарга хөй чүүлдерни бижип, «Экономиктиг этюдалар болгаш чүүлдер» деп бүдүн чыылданы парладып турган. Ынчалза-даа ол дээрге шуптузу эвес-тир: орус болгаш даштыкы дылдарда үнген марксисчи чогаалдарның чаа номнарын хайгааараарын үргүлчүлеп, социал-демократияны улам-на чарылдырып турган оппортунизмге холбаштыр дүвүрээзинни көдүрүп, Женевага-даа, ажылдың чер-черде-даа төптеринге «Хоочун» марксисчи салгакчыларның туружун кандыг-бир резолюция-биле (чижээ, «17-нин» алдарлыг «удурланыышкыны-биле») бодунуң ырак Минусинскизинден быжыглаар дээш уездиде шөлүттүрүп келген бүгү социал-демократияны бодун долгандыр каттыштырып, — чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, дириг революсчу демиселден чыдып калбазын, партийжи кадрларның хөделип чоруп турган ажылдакчыларындан чарылбазын болгаш партияны хандыкшыдып турган айтырыгларны билген турарын оралдажып турган. Партияның 1 съездизинге кым-даа Владимир Ильич ышкаш ынчаар өөрүвейн турган. Ол дээрге шөлүлгеге турда аңаа кайгамчык улуг байырлал болган. Кандыг-даа чүс-чүс верста делгемнер-даа, кандыг-даа куруг ховулар, кандыг-даа кара бажыңнар ханалары ону революстуг ажылдан чарып шыдаваан.

Ынчалзажок, Ильичиниң шөлүлгеге ажыл-ишчи амыдыралының дугайын чугаалап турган, оон дыштанылганы канчаар ажыглап турганын демдеглевейн барып болбас.

...Дыштанылганын бүгү-ле хевирлериниң ол аңнаарынга онза ынак чораан. Оон аңнаашкын экскурсияларының түңнелдери аткан куштарының талазы-биле алырга колдуунда хөй эвес болуп турган, чүге дээрге боозун шыгаап кээрге дуржулга чок аңчыны куштар шоода каапкан чүве дег ужуп чоруй баар тургулаан. Ынчалза-даа ол байдал адыгжыны хомудадып көрбээн. Ынчанмыже ол бодунга чанчыктырып алганы демиселдиң чаягаар төрүттүнген аргазын хандырып ап четигип чораан.

Аңнаашкынның хандыкшылдыг салдыкпас чоруу аңаа колдуунда аңнаашкын талазы-биле чедишкинде эвес турган. Чүге дээрге бойдуска ол кызыгаар чок ынакла болгай.

Ильичиниң спортчу чоруу хамыктың мурнунда шыдыраа ойнаарындан илереп чораан...

Бо одуругларны бижээн кижи база спорттуң ол хевириниң аажок чүдүкчүлериниң бирээзинге хамааржыр. Меңээ эн-не таарымчалыг сактыышкынныарның бирээзи болза Курагинога Владимир Ильичиден неделяда ийи удаа чагаа алырын четтикпейн манап тургаш бодумнуң чалгааранчыг, чаңгыс аай чуртталгамны долдуруп ап турганым үе болур. Шыдырааны бижиглежип тургаш ойнаар-дыр деп чүве тып алган мен. Ол чагааларының меңээ таарымчалыг болуп турганының ужуру хамыктың мурнунда Владимир Ильич шыдырааның эвилчеглиг көштериниң аңгыда өске одуругларны бо-ла бижиптер турганында, ол одуругларга бодунуң литература талазы-биле планнарын солужуп, ам ол чүнү бижип турарын, дээр хаяазында кандыг чаа оппортунистиг сылдыс тыпты бергенин болгаш оон-даа өске чүүлдерни чугаалап кааптар чораан...

Владимир Ильич биле Минусинскиге эң баштай танышканымда шыдыраа хөлүнге күжүвүстү көржүрүвүстү четтикпейн манап орган мен. Шөлүлгеже—Петербургтан Москваже, Москвадан Сибирьже орукка кел чораан үевисте меңээ үргүлчү-ле уттуруп чораан Старков болгаш Кржижановский олар мээн шыдыраачы аргам дугайты аажок бедик бодалдыг турганнар, ынчангаш мени-даа, Ильичини-даа шыдыраалазын дээш хөөктүре бергеннер. Ша-даа четпейн ойнай бердивис...

Мен-даа арай тевидексеп, шыдыраа оолдарын шимчеди бердим. Оюнуң түңнели дораан тодаран: чаа-ла уттурар апарганым билдинип келген.

— Ындыг-дыр-оо! Меңээ мындыг таварылгалар, ылаңгыя ойнаар аргазынга чаңчыкпааным чаа кижи-биле ойнаанымда болгулай бээр чүве. Ийги ойнаашкындан чүү болур эвес көрээлиңер.

Ынчалза-даа бо удаада база уттуруп каан мен.

П. ЛЕПЕШИНСКИЙ.

(«Эргилдеде» деп номдан.).

ПАНТЕЛЕЙМОН НИКОЛАЕВИЧ ЛЕПЕШИНСКИЙ (1868—1944)—партияның хоочун кежигүнү. Революстуг ажыл-чорудулга дээш Минусинск округче шөлүттүрүп чораан. Шөлүлге соонда революстуг ажылга идепкейлиг киришкен. Февраль болгаш Октябрь революцияларының киржикчизи. Улуг Октябрьның тиилелгезинин соонда күрүне, партия болгаш эртем талазы-биле улуг ажылды чорудуп турган.

ЭНЕРГИЯ, КҮЗЕЛ-СОРУК

Ыраккы Сибирь шөлүлгезинге, Шушенское суурда бөдүүн ыяш бажыңга Владимир Ильичиниң ажыл хүнүнүң аңаадагы чурумун харагалзап чораан мен. Онзагай талантылыг болгаш ажылга могаг чок деп санадып чораан ол кижиниң бедик соруктуг чоруу каракка илдең чораан. Шак ындыг сергек, хайгааараачал эш, бойдус-биле таныжылганың шак ындыг ынакшылдыг кижизи, оон-биле кады кандыг-даа онзагай чүве чонка аңаа-ла бодунуң хүн бүрүдеги амыдырал-чуртталгазын оон чурттап эткен хүн бүрүзү-ле аңаа бурунгаар чоруурунга болгаш кижи төрелгетениң мурнакчы угаанныглары-биле ханы харылзааны тударынга эң-не ырак шуразшкынны бээр кылдыр таарыштырып алганын кижи кайгаар чүве. Ол чүге ындыг болганыл дээрге Владимир Ильич бистиң революциявыстың төөгүлүг авангардын оон бодунуң тодаратканы дег, хүн бүрүде-ле шак ындыг чижеглээр чүве чок энергияны болгаш чаа үүлче кызыгаар чок бердинген күзел-соруктуун илередип көргүзүкининде.

... Шөлүлгеге барганымның бирги чылы ышкаш-тыр, кандыг бирле чылдак-биле Шушенское суурга каш неделя иштинде турар чөпшээрелди алган мен. Владимир Ильич биле ынчан кады чурттап турганым мээн бодалымда ол хевээр артып калган. Ынчан ол бүрүн чаасказанзыргай байдалга чурттап турган. Сөөлгү минутага чедир бодап таарыштырып каан ажыл хүнү күженишкинниг ажылды эргежок чугула дыштанылга шагы-биле кончуг эки холбаштырарын санап каан турган. Владимир Ильич эртен туруп келген санында-ла амыдыралчы күштерни болгаш энергияны немеп алган, харын хүрежип, хербектежип ойнаарындан безин чалданмас чораан. Чамдыкта оон-биле ийилээн хүрешкилей берген-даа турар бис, мээн таламдан аажок күш үндүрбээн шаамда соксавас турган. А оон соонда эртенги кыска селгүүстээшкин соонда бистиң өөредилгевис чогуур шагында эгелей бээр турган.

Доктааттынган шактарда литература ажылдары кылып, статистиктиг чыылдаларга материалдар белеткеп бээри-биле, философия кичээлдери кылыры-биле, бисте болгаш даштыкы экономика литератураларын номчууру-биле ажылдаар, а дыштаныр үевисте чечен чогаал номнары номчуур турган бис.

Солуннарны аажок ооалдап, хары угда бөлүк-бөлүү-биле ап турган бис. Ынчалза-даа Владимир Ильич ол солуннарны номчуурун сагынгыры-биле системчидип алган: ооалдап келген номерлерни оларның келген аайы-биле хүн бүрү ыяавыла номчуур чурумну доктаадып алган. Ол хүн бүрүде улуг ооалдаашкын-биле келген солуннуу ап турган. Эң сөөлүнде үнген номерлериниң дыңнадыларын өнеднин ап алгаш номчуп, оон доктаадып алган чурумун үрээрин оралдажы бээримге, ол дыңнаар-даа хөөн чок турган болгаш бодунуң аргазының артык чоруун аажок камгалап турган.

Владимир Ильич болза арыг соок агаарның, дүрген кылаштаарының, конькилеп маңнаарының, шыдыраалаарының болгаш аңнаарының улуг талалакчызы чораан. Арыг агаарга азы шыдыраа столчугажының артынга олурупкаш дыштанган шактарында ол дээрге кайгамчык-ла өөрүшкүлүг, сергек чаагай болгаш чугаакыр эш чүве!

Бистиң шөлүлгеге турган амыдралывыстың неделя бүрүзү-ле ынчаар эртип турган, бодунуң угаан талазы-биле билиин калбартыр, харын алаян бурунгаарлаар төлээде аңаа эвес ол кижиниң ажылының темпилери бисти кайгамчык сергедип, өрү тыртып турган. Оон турган черинге кижи бүрүзү-ле аңаадагызындан дээре болуп көстүрүп, шак ол чырык-чаагай, омак-сергек кижиге чоок болурун күзеп турган.

... Шөлүлге төнер чыгып келген. Шөлүлгениң доостурунга чедир Сибирьниң демир оруунга ажылдаар чөпшээрелди алган мен. Калбак делгем Енисейниң эринге Владимир Ильич биле мээн сөөлгү удаадагы селгүүстээшкиннеримниң бирээзи меңээ уттундурбас. Соок айдың дүне чүве, Сибирьниң төнчү чок харлары мурнувусче агарып чорупкан. Владимир Ильич Россияже ээп чаа бергеш чүнү кылыр талазы-биле бодунуң планнарының болгаш саналдарының дугайын меңээ хей-аът кириишкинниг чугаалап чораан. Оон бүзүредилгезиниң төвүнге партийжи парлалга органын тургузары, ону парлап үндүрери даштыкыже шилчидери болгаш ол төп органның дузазы-биле партияны тургузары кирип турган. Ынчангаш төп орган болза пролетариаттың революстуг организациязының тудуун кылып тургузарынга тудуп үндүрүп орган бажыңны долгандыр кылып каан ыяш ышкаш херектиг турган. Ындыг партийжи солуннуң ролюн эртир үнелеп турар-дыр, ынчаарга ындыг эртир үнелээшкиннинг болу бергени чүгле шөлүлгеге үр үеде туруп келгениниң литература талазы-биле ажылче оон чаңгыс талалыг базыышкын кылып турганында-дыр деп меңээ баштай дээрезинде ынчаар сагындырган.

Владимир Ильичиниң айыткан планының шынныын амыдырал бадыткаан.

Г. КРЖИЖАНОВСКИЙ,

(«Улуг Ленин» деп номдан).

ГЛЕБ МАКСИМИЛИАНОВИЧ КРЖИЖАНОВСКИЙ (1872 — 1959)—бистиң партияның хоочун ажылдакчызы, Совет күрүнениң кескү ажылдакчызы, шылгарангай эртемден-энергетик.

«Ажылчын аңгыны хостаары дээш демиселдиң Эвилелинин» (Петербург) хөрээнің ужурунда В. И. Ленин биле кады хоругдаттырган болгаш Минусинск округче 3 чылда шөлүттүрген.

Шөлүлге соонда чуртка улуг революстуг ажылды чоруткан. Октябрь революциязы тиилээнинден бээр күрүне, партия болгаш эртем ажылының талазы-биле улуг ажылды чорудуп турган.

В. И. Лениниң бажын-музейинде мемориал самбыра.

ШУШЕНСКОЕ ШААНДА БОЛГАШ АЙ

I.

Шушенское суурнуң төөгүзү мурнуу Енисейниң шыныаларына орус кижилериниң тыптып келгени-биле холбаалыг. 1709 чылда Красноярск гарнизонунуң мурнакчы казак отрядтары чаа черлерни эөлеп ап, Саян дагларының эдектеринге, Енисейниң шыныазына турумчуп эгелээннер. Енисейни ынчаарда тункустар «Ионессы» деп, чамдык улустар Улуг-Хем деп адап турганы төөгү документилеринде кирген. Улуг-Хемче каттышкан Шушь деп бичии хемчигештин кыдыында Шушенское суур 1747 чылдан бээр билдинип турар.

Шушенское политиктиг херек ужурунда шөлүттүргеннерниң турган чери кылдыр дыка үр үеден бээр билдинип келген. I Николай хаанның үезинде Минусинск крайже шөлүттүрген 11 декабристерниң үжү Шушенскоеге чурттап турган.

Маңаа 1860—1864 чылларда сураглыг социалист-утопист Михаил Васильевич Буташевич-Петрашевский шөлүлгезин эрттирген. Шушенскоеже 1830 болгаш 1863 чылдарның тура халыышкыннарынга киришкен поляктарны шөлээн.

Шөлүттүрүп келген революсчулар тараачыннарның идегелин чаалап ап, улустуң культуразының болгаш өртем-билиинин нептередикчилери болуп турганнар.

Поляктарның соонда XIX үс чылдың 90 чылдарында шөлүттүрген социал-демократтар бээр кээп турганнар.

Ол үеде Шушенское муңгаранчыг, ядыы суур турган. Оон чонунуң кол нуруузу — тараачыннар барык шупту бижик билбес чораан. «Интеллигенция» кылдыр санадып турган кижилер чүгле 2 башкы, лама, волость бижээчизи болгаш 2 лабочник болуп турган. Олар суурнуң хардаачылары — кулактардан барык ылгалбас турганнар.

Суурнуң бараалгадыштар-ла үүлдери мындыг турган: ийи кабак (арагалаар чер), улуг өртекче чүве садар каш шинок дээр черлер, үш садыгжылар лавказы, хүрээ, шажын школазы.

Эки дээн черлер хөлечиктерни болгаш кедээниң ядыыларын мөлчүп чораан кулак бай-садыгларга хамааржып турган. Ядыы тараачын кижилернин үүлези чаржынчыг чораан — бичии черин ыяш андазынбиле чарар, аар үндүт төлээр...

Шушь хемниң кыдыында ыржым, кударанчыг суурга 1897 чылдың май 8-те Владимир Ильич Лениннин ийи аътта кошкан тараачын тергеге олурткаш чедирип келген.

Шушенское аңаа канчаар көзүлгенин дунмазы Мария Ильиничнага Владимир Ильич мынча деп бижээн: «Улуг суур-дур, каш кудумчуларлыг, аажок хирлиг, довуракты—оон дээредээр-даа шаа кайда боорлан. Турар чери—сад-даа, черле үнүш-даа чок—хову. Суурну өдек бүзээлээн, өдекти шөлдерже үндүрүп төкпес-даа, суур чоогунга аппарып төп каар...»

В. И. Ленин Шушенскоеге келгеш, тараачын Зыряновтуң бажыңынга доктааган. Бажыннын ээзи Владимир Ильичиге 13 дөрбелчин метр шөлдүг өрээлин хөлезилээн. Бир чыл болгаш, 1898 чылдың май 7-де Надежда Константиновна Крупская бодунуң авазы Елизавета Васильевна-биле кады Шушенскоеге чедип келген. Н. К. Крупская база-ла революстуг ажыл-чорудулгазы дээш шөлүттүрүп турган. Зыряновтуң бажыңында В. И. Лениниң чурттап турган өрээли үш кижи чурттаарынга эп чок, тар болурга Петрова деп хөрээжен тараачынның бажыңынга 1898 чылдың июльдан эгелээш, шөлүлге хуусаазы төнгүжеге—1900 чылдың февральга чедир чурттааннар.

Владимир Ильичиниң чурттап турган ол бажыңнарын 1937 чылдан бээр оон Шушенскоеде музей-бажыңы кылган.

2.

...Баштынчының Шушенскоеде бажың-музейинге экскурсия доостур чыган келген. Экскурсиялап келгеннер блокнодунда демдеглелдерин кылбышаан, экскурсоводтуң чугаазын кичээнгейлиг дыңнаары дам барган.

— Бистиң музейивиске экскурсачылар чүгле Совет Эвилелиниң аңы-бүрү хоорайларындан кээп турар эвес, харын даштыкыдан база кээп турар—деп, экскурсовод эш Никулина тайылбырлаарын үргүлчүледи.— Чүгле 1959 чылда маңаа Кыдаттан, Герман Демократтыг Республикадан, Польшадан болгаш Моолдан төлээлер келгеш барган. Музейниң тургустунган үезинден бээр маңаа чартык миллион ажыг кижи чораан...

Сибирьниң дүмбей булуңунга улуг баштынчының ээзи кайгамчык күженишкинниг ажылдап турган. Ол бистиң бөгүнгү чырыткылыг хүнүвүстү белеткеп турган. Ильичиниң угааны он-он, үс-үс чылдарны өттүр көрүп шыдаан. Оон генийи хожудангай чораан Россияга чырыкты, күштү, күчүнү хандырган.

Шушь хемниң эринде Ильичиниң тураскаалы бедип турар. Ильич бистиң чуртувус ышкаш улуг болгаш күчүлүг. Ильич дириг, бисти ол коммунизмниң бедиктеринче улам бурунгаар чорудуп орар... Шушенское ам бо үениң чаа, сайзырангай суру. Ону харын сад хоорайжыгаш деп хөөрем чок чугаалап болур. Красноярск крайның мурнуу чүгүнүң сад ажылын хөгжүдүп турар районнарының бирээзи—Шушенское району. Суурнуң бажыңнарының хей нуруузун долгандыр теректери, халынарны, яблоко үнер ыяштары болгаш өскелерни-даа тарып олурткан. Оон төп шөлүн асфальтылаан. Ону долгандыр ийи каът ак бажыңнар бедип үнүлей бергилээн. Ол ышкаш чаа тудуглар ында-мында көстүп турар.

Шушенскоеде электростанция, клуб, эмнелге, школа, кедээ ажылагый техникум, культура бажыңы, 4 библиотека, радио төвү, магазиннер, сүт-консерва заводу, ыяштан эт-херексел бүдүрер фабрика тургустунган. Мында Красноярскиниң улус ажыл-агый чөвүлелиниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйы ажылдап турар.

Суурнуң дыштанылга парыгы 15 гектар шөлдү ээлеп турар. Ында улуг стадион бар.

Бо чылын районга чаагайжыдылга хөрээнге ниитизи-биле 6 миллион хире рубльди чарыгдаары көрдүнген, оон иштинде район төвү—Шушенскоениң чаагайжыдылгазынга 4 миллион рубльди чарыгдаар—деп СЭКП Шушенское райкомунуң секретары эш Литвинцев биске тайылбырлаан. —Төп шөлдү чаагайжыдарын үргүлчүлээр. 300 орунныг школа-интернаттын, эмчи хоорайжыгажының, пионерлер бажыңының, район библиотеказының, культура бажыңының, универсалдыг магазиннинг чаа тудуглары чеди чыл дургузунда уурук-суруктап доостур апаар—деп секретарь чугаалаан.

Чеди чылда тудуг талазы-биле эң улуг хемчээлди чуртталга тудуушкуну эөлээр. Шушь хемниң эрик талазы чаагайжыттынар. Суурда ам безин 100 ажыг орунныг ийи каът аалчылар бажыңы бар. Туристер баазазын тудары база көрдүнген.

1960 чылда Шушенскоеге делгем өкрانныг кинотеатрны тудар, телевидение база бар апаар.

Чеди чылда бус-биле одалга системазын тургузар болгаш суг дамчыдар хоолайларны бажыңнарже киирер.

— Шушенское чаагайжыттынган, чараш хоорай апаар үе ырак эвес— деп секретарь өөрүп чугаалады.

Улуг башкыга тураскаал болдуруп, Ермаковск болгаш Минусинск районнарның девискээринден Шушенское районну 1944 чылда организастаан. Ол ам Красноярск крайның сайзырангай көдээ ажылагыйлыг мурнакчы районнарының бирээзи апарган.

Д. БЕГЗИ.

ТОЖУГА МАЛ АЖЫЛЫН БАЗА ХӨГЖҮДҮН БОЛУР

„Май 1“ колхозтуң Куштук-Кежиг фермазының мурнакчыларының үнү

Хүндүлүг сорулгам

Саанчы Б. Даш-уруг.

Бистин фермавыста комсомолчулар болгаш аныяктар эвээш эвес. Эрткен чылын маңаа комсомол организациязының сүмези-биле 4 комсомолчулар келген бис. Фермага келген аныяктар ам ында шуут турумчуп ажылдай берген болгаш чеди чыл планының талазы-биле ферманың мурнунда салдынган сорулгаларны күүседир дээш өскелер-биле бир дөмей күженишкинниг ажылдап турар.

Фермага баштай келген үемде меңээ бергелер эвээш эвес таваржып турган, ынчан меңээ аныяк инектерни хүлээдип берген. Бергелерни ажып эртеринге меңээ дуржулгалыг саанчылар улуг дузаны көргүзүп, инек малды канчаар азырааны ажаларынга мени өөреткеннер.

Бо чылдың кыжы соок, кадыг болган. Ынчангаш инектериң сүү соокта тырттыла бээр таварылгалар биске каш удаа болгулаан. Ындыг болза-даа ажаалганы эки турганыңдан сүттүң ниити саалдазы эрткен чылда турганындан кудулаваан, харын бедик болуп турар. Мээң аныяк инектеримниң сүткүү эрткен чылда турганындан дыка бедээн.

Саанчы Н. Кожуңнай.

Төөгүлүг чеди чылдың ийиги чылы — 1960 чылда бодумга быжыглаан 14 инээмниң бирээзинден-не 1550 литр сүттү саарын хүлээнген мен. Бистиң байдалдарывыска хамаарыштыр бо биче эвес хүлээлге. Ындыг болза-даа ол күүсеттинин болур. Алдынган социалистиг хүлээлгениң күүседелин хандырары-биле бүгү-ле болдунар хемчегларни ап, ажыглап, малдың азырал, ажаалдазынче кол кичээнгейни салып турар мен. Кыштаглаашкын биске организастыг эрткен. Бистиң фермавыстан чаңгыс-даа баш мал хораваан. Кыштаглаашкындан үнген малдарның деңгели эки болгаш амгы үеде төрүүр малдар массалыы-биле өолдап эгелээн.

Менде 14 инектиң бежи бызаалаан, ук бызааларның күжү семис, шыырак, оларны база өске-даа чаа төрүттүнер бызааларны эки азырааш чагыштырып эмзирер инектериң ажлакчыларынга эки деңгилде-биле хүлээдир мен. Баштай төрүттүнген бызааларның дөртүн ийи инекте чагыштырып өөреттим.

Сүт саалдазының планын күүседиринге болгаш малдың баш санын өстүрериниң планын күүседиринге кыс малдың кызыраар болгаш ара салыр чоруун болдурбазы чугула. Бо чорук саанчылардан кол хамааржыр. Инектеринге чемгерилгезин эжижидери-биле кады ооң эдержилгеге кирер хуусаазын шыңгыы сагыыр херек. Мээң бөлүүмден бызаалаан инектер эдержилгеге чогуур үезинде кирген. Арткан инектерни эдержилгеге база-ла чогуур үезинде киирер мен.

Инек малдың продуктулуг чоруун бедидер дээш болдунар-ла хемчегларни ап, солун, сеткүүлдерден областың болгаш бистиң чуртувустуң мурнакчы малчыннарының, ылангыя саанчыларның арга, дуржулгазын үргүлчү номчуп, ону ажылымга ажыглап турар мен. Маңаа холбаштыр бистиң области сурагжаан мурнакчы саанчыларының арга, дуржулгазын солунга эвээш бижип, ол эштериниң өскелер-биле дуржулга солчуушкунун четпес организастап турарын чугаалаксаан мен. Бир эвес мурнакчы малчыннарның дуржулгазын нептередип, тус-тус саанчыларның, кадарчыларның болгаш оон-даа өске кижилериниң канчаар ажылдап турарын калбаа-биле чыгыдып, дуржулга солчуушкунун эки организастаар болза ол чорук бистерге канчаар-даа аажок ажыктыг дээрзинге бүзүрээр мен. Области мурнакчыларының-даа саны көвүдээр.

Бистиң колхозувустуң баштаар чери болгаш партия организациязы малчыннар бистериниң негелде хереглеливи эки хандырып турар. Бистиң фермавыска лекция, беседаларны үргүлчү чорудуп, чамдык субботаларда кино, концертти көргүзүп турар. Чаа чылдан эгелеп бистиң колхозувус күш-хүнүнүң акша төлевиринче бүрүн шилчээн. Ынчангаш бистиң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралывыс улам экижир.

Оон аңгыда менде база бир санал бар. Бистиң фермаже кинону болгаш дерги садыын үргүлчү чорудуп турарын күзевишаан, биске садыгжы чок садыгны организастаар болза эки.

Н. КОЖУҢНАЙ.

Фермавыс чаартынар

Төөгүлүг чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш калбарган бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришиишаан, ыраккы Тожу районунуң «Май 1» колхозунуң Куштук-Кежигде мал фермазының ажылдакчылары боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш эрестиг ажылдап турарлар.

Чеди чылдың ийиги чылы — 1960 чылда бистиң колхозувус ниитиниң малының баш санын өстүрер, ооң продуктулуг чоруун бедидер талазы-биле бодунуң мурнунда улуг сорулганы салган. Ооң чамдыктарын көргүзерге мындыг. Колхоз саар инектериниң баш санын бо чылын 193 баш чедирер, эрткен чылын 171 баш турган. Хөй мал 230 ажыг баш немей өзер. Сүт саалдазының талазы-биле алырга колхоз бир инектен-не эрткен чылда турганындан 150 литр сүттү хөйнү саарын планнаан. Бо чылын бир саар инектен 1400 литр сүттү алыр планныг бис. Ынчаарга бистиң фермаңың Кожуңнай, Орайбан, Чашпаяк, Үрүней, Даш-уруг болгаш оон-даа өске мурнакчы саанчылары бир инектен-не 1450-ден 1550 литр чедир сүттү саарын хүлээнген.

Оон аңгыда төрүүр инектериниң бызааларын бүрүн камгалап албышаан, келир кышка мал чемин болгаш инек адаанга төгер өдекти чогуур хуусаазында белеткеп алырын хүлээнген бис.

Алдынган хүлээлгелер чедишкинниг күүсеттинин турар. Ылангыя бо кыжын бистиң фермавыска малдың ажаалда чемгерилгезиниң эки болганындан кандыг-даа малдан хорамча чок болган. Ол ышкаш сүт саалдазының ай планнары күүсеттинин келген. Ниитиниң малын хүр кыш ажырар дээш ферма ажылдакчыларының онза эки ажыддаанын демдеглээр херек. Ылангыя саанчылар Кожуңнай, Даш-уруг, бызаа ажаакчызы Даш-Шуру, хойжу Бузуккай, инек кадарчызы Хогбагар, сиген сөөртүкчүлери Хемчикпен, Каракпан олар боттарынга хүлээнген ажылдарын ак-сеткилдиг күүседип турарлар.

Часкы берге үени организастыг эки эрттирер дээш ферма ажылдакчылары чамдык хемчегларни алган. Бистер арткан мал чеминиң курлавырын санап көргеш, кандыг малдарга кайы хире чемни бээрин шыңгыы чурумчуткан бис. Чамдык малдарны сараттар орнунга, даглар эдээнге одарладырын организастаан. Ынчангаш малды менди кыш ажырарынга бистер бүрүн бүзүрелдиг бис.

Амгы үеде бистиң кол сорулгавыс болза часкы үеде ниитиниң малының деңгелин баксыратпазы болур.

Бистиң фермавыста күш-ажылды организастааны эки. Кижи бүрүзүнүң кылган ажылының түңнелин хүннүн-не үндүргеш, көргүзүг самбыразында бижип турар.

Куштук-Кежиг фермазының моон сонгаргы перспективазының дугайын чугаалаксап тур мен. Бо чылын маңаа тудуг талазы-биле улуг ажылдарны чорудар. Фермага кинобудкалыг, 50 олуттуг клубту, бир чурталга бажыңын тудар, 5 бажыңны крышлаар болгаш улуг инек кажаазынга капитал септелгени чорудар. Биске электростанцияны тургузарын база шиитпирлеп турар. Ол ышкаш мал чемин көвүдедири-биле ферма чоогунга зеленканы, картошканы тарыыр бис.

Ынчангаш Куштук-Кежиг фермазы колхозтуң эң көрүштүг фермазы кылдыр чаартына бээр.

С. ШАКТАР-ООЛ,
бригадир.

Чаа арга-биле

Бызаа ажаакчызы Д. Дембирел.

Чаш малдарны дорүктүр азыраары элээн онзагай байдалдыг дээрзи билдингир. Сиген, силостан аңгыда бызааларның рационунда концентрат, дус болгаш хандылар база бар. Зоотехниктиң болгаш мал эмчилериниң сүмези-биле бистер бызаа ажаакчылары чаш малдарга дады бүрүзүн, шайны хайыдырып берип турар бис. Янзы-бүрү аарыглардан бызааларның өлүр чоруу минералдыг чемнериниң четчиринден база шуут чок болган. Чаш малдың организмин быжыглаарынга хандыларның улуг ажыктыын бистер практика кырында көрүп турар бис.

Чүрттүң мурнакчы малчыннарының дуржулгазын ажыглавышаан, чаа чылдан бээр бистер бызаа ажаалдазынга чаа арганы хереглеп эгелээн бис. Бызааларны инектерге чагыштырып эмзиреринче бистер шилчидивис. Ам бистиң фермавыста 13 инекте 27 бызааны чагыштырып турар.

Бо чаа арганың ажыктыын чугаалап көрейн. Чүүн-даа мурнунда бызааларның өзүүчели дүрген болгаш чүве-дир. Оон аңгыда моон мурнунда бызаага сүт ижиртин азыраарга оон шүүдели-даа улуг, бызаалар аарычал-даа турган. Чүл дээрге хүнде бир бызаага 3 — 4 литр сүттү ижиртирге, аңаа хөй үе негеттинер болгаш ол ажыл белен эвес турган. Оон аңгыда ол сүт чаңгыс аай эвес, чамдыкта изиг азы соок болгулаар. Ынчангаш бызаалар аарый бээр таварылгалар биске турган.

Бызааларны мындыг арга-биле азырап турган, ооң деңгелин эжижидип, өзүлдезин дүргедедири күрүнеге эзт дужаар планны чогуур хуусаазында күүседиринге улуг курлавыр болур. Чажыңдан кадык, шыырак өскен малдың өзүлдези эки белгаш деңзизи аар болур болгай.

Кыштаглаашкын бистиң фермавыска эки эрткен. Ам бистер бызааларның чайгы семиртилгезин организастыг чорударынга белеткеп турар бис.

Д. ДЕМБИРЕЛ.

Хойжуларны доктаамал быжыглаар

Бистиң колхозувустуң хой малынга моон мурнунда чылдарда баш дескинер болгаш өкпе аарыы турганындан малдың баш саны шоолуг өспейн турган. Эрткен чылын ол аарыгларны когун үзе эмнээн, амгы үеде хой мал эки байдалда турар. Малдың хоралыг аарыгларын чок кылырынга колхозтуң мал эмчилери эштер Хүгбек, Самбуу олар кызымаккай демисежип, хойжулар бистерге улуг дузаны чедирген.

Колхозтуң 600 баш хоюн улуг хойжу эш Чанчывай-биле малдап турар мен. Бистиң коданывыс кыштаглаашкындан эки үнген болгаш амгы үеде хойлар өолдап эгелээн. Бо чазын бистиң коданывыстан 400 ажыг хой өолдаар. Бо хүннерге чедир 60 ажыг хой, 14 өшкү өолдаан. Хой, өшкүлериниң чамдыызының ийистеп турары бистерге кончуг-ла өөрүнчүг. Баштайгы төрээн хойларның ийизи, а 14 өшкүнүң бежи ийистээн.

Бистер 100 хой бүрүзүнден 110 хураганны алыр деп хүлээлгелиг бис. Бир эвес байдалывыс бо хевээр турар болза бистиң хүлээлгевис ыракта ажыр күүсеттинер дээрзи тодаргай апарган. Малга час эң-не харыысалгалыг үе. Часкы үеде малдың күш-шыдалын баксыратпас дээш болдунар-ла арга хемчегларни ап турар бис. Сигенниң арткан курлавырын шыңгыы үчүгге алгаш, а хураганнаан хойларны силос-биле колдады чемгерип эгелээн бис.

Чедишкиннер-биле кады бистиң ажылывыста чамдык четпестерниң барын демдеглээр херек. Колхоз баштаар чери хойжуларны эрткен күске чедир үргүлчү солуп келген. Ынчангаш кадарчыга дуржулга чок кижилериниң турганындан малдың деңгели кудулап турган. Ол ышкаш бистиң хой малывыстың уксаалын эжижидер ажыл оожум чоруп турар.

Оон аңгыда улуг, биче хойларны аңгылаар, кырган хойларны брактаар ажылды чорутпайн турарындан шээр малдың чамдыызы кышка күжү кошкак ужурашкан.

К. ПЕСТЕК.

Дуржулганы нептередир херек

Саанчы Н. Кожуңнай.

Фермада шуут ажылдаан

Бистиң фермавыска комсомолчулар болгаш аныяктар эвээш эвес. Эрткен чылын маңаа комсомол организациязының сүмези-биле 4 комсомолчулар келген бис. Фермага келген аныяктар ам ында шуут турумчуп ажылдай берген болгаш чеди чыл планының талазы-биле ферманың мурнунда салдынган сорулгаларны күүседир дээш өскелер-биле бир дөмей күженишкинниг ажылдап турар.

Фермага баштай келген үемде меңээ бергелер эвээш эвес таваржып турган, ынчан меңээ аныяк инектерни хүлээдип берген. Бергелерни ажып эртеринге меңээ дуржулгалыг саанчылар улуг дузаны көргүзүп, инек малды канчаар азырааны ажаларынга мени өөреткеннер.

Бо чылдың кыжы соок, кадыг болган. Ынчангаш инектериң сүү соокта тырттыла бээр таварылгалар биске каш удаа болгулаан. Ындыг болза-даа ажаалганы эки турганыңдан сүттүң ниити саалдазы эрткен чылда турганындан кудулаваан, харын бедик болуп турар. Мээң аныяк инектеримниң сүткүү эрткен чылда турганындан дыка бедээн.

Төөгүлүг чеди чылдың ийиги чылы — 1960 чылда бодумга быжыглаан 14 инээмниң бирээзинден-не 1550 литр сүттү саарын хүлээнген мен. Бистиң байдалдарывыска хамаарыштыр бо биче эвес хүлээлге. Ындыг болза-даа ол күүсеттинин болур. Алдынган социалистиг хүлээлгениң күүседелин хандырары-биле бүгү-ле болдунар хемчегларни ап, ажыглап, малдың азырал, ажаалдазынче кол кичээнгейни салып турар мен. Кыштаглаашкын биске организастыг эрткен. Бистиң фермавыстан чаңгыс-даа баш мал хораваан. Кыштаглаашкындан үнген малдарның деңгели эки болгаш амгы үеде төрүүр малдар массалыы-биле өолдап эгелээн.

Менде 14 инектиң бежи бызаалаан, ук бызааларның күжү семис, шыырак, оларны база өске-даа чаа төрүттүнер бызааларны эки азырааш чагыштырып эмзирер инектериң ажлакчыларынга эки деңгилде-биле хүлээдир мен. Баштай төрүттүнген бызааларның дөртүн ийи инекте чагыштырып өөреттим.

Сүт саалдазының планын күүседиринге болгаш малдың баш санын өстүрериниң планын күүседиринге кыс малдың кызыраар болгаш ара салыр чоруун болдурбазы чугула. Бо чорук саанчылардан кол хамааржыр. Инектеринге чемгерилгезин эжижидери-биле кады ооң эдержилгеге кирер хуусаазын шыңгыы сагыыр херек. Мээң бөлүүмден бызаалаан инектер эдержилгеге чогуур үезинде кирген. Арткан инектерни эдержилгеге база-ла чогуур үезинде киирер мен.

Инек малдың продуктулуг чоруун бедидер дээш болдунар-ла хемчегларни ап, солун, сеткүүлдерден областың болгаш бистиң чуртувустуң мурнакчы малчыннарының, ылангыя саанчыларның арга, дуржулгазын үргүлчү номчуп, ону ажылымга ажыглап турар мен. Маңаа холбаштыр бистиң области сурагжаан мурнакчы саанчыларының арга, дуржулгазын солунга эвээш бижип, ол эштериниң өскелер-биле дуржулга солчуушкунун четпес организастап турарын чугаалаксаан мен. Бир эвес мурнакчы малчыннарның дуржулгазын нептередип, тус-тус саанчыларның, кадарчыларның болгаш оон-даа өске кижилериниң канчаар ажылдап турарын калбаа-биле чыгыдып, дуржулга солчуушкунун эки организастаар болза ол чорук бистерге канчаар-даа аажок ажыктыг дээрзинге бүзүрээр мен. Области мурнакчыларының-даа саны көвүдээр.

Бистиң колхозувустуң баштаар чери болгаш партия организациязы малчыннар бистериниң негелде хереглеливи эки хандырып турар. Бистиң фермавыска лекция, беседаларны үргүлчү чорудуп, чамдык субботаларда кино, концертти көргүзүп турар. Чаа чылдан эгелеп бистиң колхозувус күш-хүнүнүң акша төлевиринче бүрүн шилчээн. Ынчангаш бистиң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралывыс улам экижир.

Оон аңгыда менде база бир санал бар. Бистиң фермаже кинону болгаш дерги садыын үргүлчү чорудуп турарын күзевишаан, биске садыгжы чок садыгны организастаар болза эки.

Н. КОЖУҢНАЙ.

Чурукта: районнуң «Май 1» колхозунуң мурнакчы хойжуларының бирээзи К. Пестектиң хойларын сигеннедип турары.

Фотолары С. Маадыныы.

Хоорайның арыг-шевери дээш

Сөөлгү каш чылларның дургузунда Кызыл хоорай дыка чаагайжып сайыраан. Кол кудумчуларда ыяш олурткан. Чүгле 1959 чылдың дургузунда хоорайга 13 муң саанныг янзы-бүрү ыяштарны, 38 муң чадаң үүштер болгаш бир миллион хире чечектерни олурткан. Хоорайның чурттакчыларынга бир чугула чаа чүүл болза, суг дамчыдылгазының баштайгы эзлчээн ажыглалга киргени болур. Бо чылын арыг-шевер талазы-биле эргежок чугула хемчег хоорайны канализастаарының ажылы эгелээн. Дыка хөй организацияларның девискээри бүдүн чыл дургузунда үргүлчү арыг-шевер турып турар. Ындыг организацияларга күрүнеңиң айыыл чок черииниң комитединиң эргелери, ниитики херектер эргелери, областың саң кылдызы, күрүне банкызы болгаш оон-даа өске черлер хамааржыр.

Ынчалза-даа хоорайның арыг-шевер байдалы ажылчын чоннуң кадыкшылын камгалаарының негелдеринге ыракта дүүшпейн турар. Ынчангаш хоорай Советиң бодунуң депутаттары-биле «Хоорайда арыг-шевер чурумнуң байдалы болгаш ону эжижидер хемчеглер дугайында» айтырыгны чугаалажып көрген. Хоорайның коммунал ажыл-агый кылдызының (удуртукчузу эш Лутанин) адынга шүүмчүлелди бо айтырыг талазы-биле илеткелчи кылган. Хоорайның коммунал ажылагый кылдызы арыг-шевер ажылынче кошкак кичээнгейни салып, хоорайның албан организацияларының, өөредилге черлериниң, бүдүрүлгелериниң, чурталга бажыңнарының девискээриниң арыг-шеверинче хайгааралды болгаш бо дугайында удуртулганы, тайылбыр ажылдарын багай чорудуп турар.

Час шагда-ла келген. Чер карарып эгелээн болгай. Ынчангаш албан организация, бүдүрүлге, өөредилге черлериниң болгаш чурталга бажыңнарының девискээриниң арыг-шевер байдалынче улуг кичээнгей салыр үе келген. Кол-ла чүүл болза, девискээрлерде кыжын төктүнген бокту арыглап аштаары болур. Ындыг турбуже Кызыл хоорайның дыка хөй чурталга бажыңнарының, албан организация, бүдүрүлге черлериниң девискээринде төктүнген бок мынчага дээр аштаттынмаан чыдып турар. Ылангыя Дружба кудумчузунуң 118, Песочная кудумчузунуң 25 дугаарлыг бажыңнарының арыг-шевери дыка багай. Энир чылын ол бажыңнарның девискээри арыг турган. Ол бажыңнарның чамдык септелгезин кылганының сөөлүнде аңаа хөй бок артып калган. «Коммунтудуг» трезниниң ажылчыннары ооң девискээрин бокталдырып каан аштаваан барган.

Песочная кудумчузунда 25 дугаарлыг бажыңның девискээрин чаагайжыдыр кылып, бок төгер черлерни эде дерип кылыры септелге эгелээриниң мурнуу чарыында план ёзугаар көрдүнген турган. Хоорайның чурталга бажыңнар хандырылгазының конторазының начальниги эш Носов ооң девискээринге чаа арыгланыр черлерни кылдыртып, бажыңнарның соңга дужунда бок төгер оңгарларны ырадып, бажың дужунда кудумчуну асфальтылаарын, ооң девискээринге уруглар ойнаар шолчугеш дерип тургузарын аазаан. Ол аазаашкын болгандан бээр чай, күс, кыш улаштыр эрте берген. Ында ам чүү-даа кылдынмаан. Ол бажыңның девискээриниң арыг-шевери улам бакыраан. Ылангыя арыгланыр чер онза чуттут. Бо хөй аал ишти чурттаар бажында ниитизи-биле чүс ажыг кижи чурттап турар. Чурттакчыларның кыжын төккен богу ооң девискээринде оваалатына берген. Эш Носов ол бокту аштадыр дугайында хоорайның чаагайжыдыла конторазынга мынчага дээр айтыышкын бербээн.

Дружба кудумчузунда 118 дугаарлыг 8 аал ишти чурттаар бажыңның арыг-шевери база-ла багай. Ооң чанында дарып олурткан ыяштарның, үүштерниң кажаалары үрели берген. Ол ышкаш Красный партизан кудумчузунда 19, 21 дугаарлыг бажыңнарның херимнеркниң иштинде төккен бок, дожаңналган чуунду оваалатына берген чытыышаан.

Хоорайның чаагайжыдылга конторазы (удуртукчузу эш Квитных) арыг-шевер байдалынче кошкак кичээнгей салып, бо дугайында чогуур негелдезинге чедир ажылдавайн турар. Ол контораның ажылчыннары бажыңнар херимнериниң иштин болгаш кудумчуларны аштап арыглаарын багай чорудуп, боттарының хүлээлгезин күүсетпейн турар. Удуртуп баштаар чери оларның кандыг янзы ажылдап турарын хынавайн турар.

Хоорайның садыг организация черлериниң девискээриниң арыг-шевери багай. Чижээ, № 1 аш-чем магазининиң хериминиң иштики девискээринде аш-чем бараанларының үрелген савалары болгаш чүүл бүрү бок оваалаттына берген. № 13 аш-чем болгаш үлетпүр бараанларының магазининиң, облкүүсвомнуң дужунда пом магазининиң херимнериниң ишти база-ла ындыг. Хоорай төвүнде туруп турар областың чурт-шинчилел музейниниң (директору эш Шкляев) чоок-кавы девискээри корум-чурум чок. Ынаар кирер кол эжиктиң аксында хар суу хөөлбектели берген. Шагдаа ажылдакчылары музейниң эжиинде хөөлбек сугну, малгаш, бокту корум-чурумнуг болдурар дугайында сагындырыгны эш Шкляевке каш-даа катап бээрге ол тооваан.

Бүдүрүлге албан черлериниң херимнериниң девискээриниң арыг-шевер байдалы база-ла четпес. Даараныла комбинадының девискээринде оваалаттына берген хөй бок бар. Ооң арыг-шевер байдалының четпезиниң дугайында шүүмчүлелдер моон мурнунда чылдарда база болгулаан. Ынчалза-даа ол комбинаттың удуртукчулары эрткен чылдың четпестерин өөренип көрбейн ону катаптавышаан турар. Чамдык культура албан черлери өскелерге үлегер боор туржук харын боттарының девискээриниң арыг-шевери багай. Маңаа «ВЛКСМ-ниң 30 чылы» кинотеатр (директору эш Булатова) хамаржыр. Ол театрның девискээринде хөй саазыннарны, бүрүлерни, хөмүр даш хүлүн болгаш өске-даа бокту мынчага аштаваан. Хоорайның чамдык школаларының херининиң иштиниң аштап-арыглашкыны кончуг оожум чоруп турар.

Чоокта чаа шагдаа органының шүүгүмүн ёзугаар медицина училищезиниң бежен кижи составтыг дружиначыларының киржилгези-биле хоорайның арыг-шевериниң кандыг янзылыг байдалда туруп турарының дугайында рейдини организастаан. Ол рейдиниң хынаалдазының түңнелинде чүгле башкы институдунуң, № 7 школаның, облкүүскомнуң бажыңының девискээрлериниңде аңгыда арыг-шевер талазы-биле чогуур негелдезинге чедип турар черлер чок болган. Харын область эмнелгезиниң бажыңының херимниң иштинде бок оваалаттына берген болган. Ол болза, эмнелге-поликлиника каттыжылгазының кол эмчизи эш Балчый-оол эмнелге черлериниң арыг-шевер байдалынче кончуг эвээш кичээнгей салып турар деп чүвениң тодаргай херечизи болур.

СЭКП хоркому болгаш хоорайның күүсекчи комитеди албан организацияларының, бүдүрүлгелериниң, чурталга бажыңнарының, өөредилге болгаш хөй-ниити албан черлериниң девискээринде чыдын турар бокту бо чылдың апрель айның эгезинде бүрүнү-биле арыглап аштаарын үстүнде ады үнген черлериниң удуртукчуларындан негээн.

Хоорайның арыг-шевер культуразы, чоннуң кадыкшылы дээш кижи бүрүзү бо чугула херекте боттарының үлүүн киирип, арыг-шеверниң шыңгыы сагып демисежир херек.

А. ГОНЧАРЕНКО.

Кызыл хоркүүскомнуң кадык камгалал кылдызының эргелекчизи.

Келир өөредилге чылына

Танды районда «Межегей» совхозта чеди чыл школазының өөреникчилери болгаш башкылары школаның 1960—1961 өөредилге чылында оттулар ыяжын белеткээр талазы-биле воскресниктерни организастап турар. Март 27-де 100 кубометр токпакты хап тургускан.

О. МАСПЫН-ООЛ.

* * *

Тес-Хем районнуң Шуурмакта үлетпүр комбинадының ажылчын, албан-хаакчылары болгаш суурнуң чурттакчылары Шуурмактың эге школазының келир өөредилге чылында оттулар ыяжының белеткелинге киржип, шеф ажылын организастап турарлар. Март 27-де, 56 кубометр ыяшты каккаш, ооң 24 кубометрин школа чанында эккеп дужүрген. Школада өөренип турар уругларның ада-нелериниңде Петров, Маадыр, Пермин эки ажылдааннар.

С. КАҢГЫ.

Ажылынга мастерлер

Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз техника-биле улам чепсегленип турар.

Сөөлгү чылдарда садып алганы тракторлар болгаш кедээ ажылагыйның өске-даа хөй техниказында ацгыда, колхозта автомашиналар ам безин 16 четкен. Оларның шуптузун колхозчулар боттары, техниканы мергежилдиг шиңгээдип алган аныяк кадрлар башкарып турар.

Оржак Бугаян амгы чолаачылап турары «ГАЗ-51» автомашинаазын 1958 чылда хүлээп алган. Бо аразында кандыг берге оруктарны эрттээн, чеже чүүктү аңаа чүдүрбээн дээр! Ниитизи-биле 45,9 муң километрни эрткен, а эш Бугаянның машинаазы кандыг-даа септелгеге кирбээн, дугуйлары безин үрелбээн.

Колхозтуң тудуг бригадазында быжыглаан (прицептиг) автомашиналарның чолаачылары М. Базыр-оол, Н. Оржак олар сөөртүлгениң хүн нормазын 215 хуу чедир үргүлчү ажыр күүседип турар. Күскү дужүт ажаап алышкынының-даа, амгы мал чеми сөөртүрүнүң-даа үезинде могаг чок, үлегерлиг ажылдап турар Семис-оол, Бавый-оол, Седен ышкаш аныяк чолаачылар колхозта хөй.

«Искра» колхозта «ЗИС», «Волга», «ГАЗ-69» болгаш өске-даа автомашиналар бар. Техникага ыпак, кампыг болгаш мергежилдиг колхозчу чолаачылар оларның кайызындаа дески башкарып билир. Аныяк кадрларны, механизаторларны өөредир талазы-биле колхозтуң механиги Ондар Соксур-оолдуң ак-сеткилдиг ажылдап келгенин база демдеглээри күзенчиг.

Х. ДОРЖУ.

ДҮҮНГҮ ПОЧТАДАН

«Шынның» хүн демдеглеми

МАЙ БИРИНГЕ

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң Шыдар-Белектиң удуртканы 8 кижи составтыг тудугжу звенозу Май бириниң байырлалынга чедир 10 чурталга бажыңын тудуп, ажыглалга киирер хүлээлге алган.

Тудугжулар бо чылдың эгезинден бээр 7 бажыңны тудуп, ажыглалга киирген болгаш ам үш бажыңның тудуун чорудуп турарлар.

Звенонуң кежигүннери боттарының күжүн, аргазын өөренип көргеш, чыл төнчүзүнге чедир Арыг-Бажы сут-бараан фермазынга 60 олуттуг клубту, бичии хемчээлдиг 10 кажааны тудар хүлээлгени алган.

Т. Түвет-оол.

МУРНАКЧЫЛАР

Колхозчу С. Хүлер-оол Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозу тургустунгандан бээр дарганнап, артельдиң машинатехниказының септелгезин, соңга, хаалга шүүчүктерин, аът дагалары кылып келген. Хүлер-оолдуң эки ажылын колхоз баштаар чери үргүлчү демдеглеп, аңаа өртектиг шаңналдарны берип келген.

Бо чылдың часкы тарылгазынга кирер көдээ ажыл-агый чепсек-хереклерниң септелгезинге Хүлер-оол мурнакчы киришкен. Дуржулгалыг дарган 90 илиирнин, 4 сеялканын, 18 кожулда машина хереклелде ринин септелгезинге киржип, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Артельдиң далган дээрбезиниң ажылчыны коммунист Х. Шөлүр колхозтуң ниити хереглелинге кирер далганны болгаш колхозчуларның хуузунда тараазын тырттырып, колхозка, колхозчуларга эки шынарлыг далганны бичии-даа үзүктелиишкин чокка берип турар. Хүнде ийи тонна тараа тырттырар планын хүн бүрү 150—170 хуу чедир күүседип турар.

Шөлүр чүгле онаашкан ажылын эки кылып турар эвес, Үрбүн суурда агитпунктунуң база бир дуржулгалыг агитаторунда санадып, партия организациязының даалгазын ак-сеткилдиг күүседип турар. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болур оюнга холбаштыр колхозчуларга дыка хөй беседаны ол кылган.

Т. Сотпа.

ДЫШТАНДЫРЫП ЭГЕЛЭЭН

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң № 1 хову бригадазында 50 ажыл аъды бар. Оларның күш-деңгилдези эки. Ажыл аъттарын кадарып, ажаап турар колхозчулар Бичии биле Дартаа олар аъттарның ажаалдазынче улуг кичээнгейни салып, ажылдап келирге оларның чемин доктааттынган чурум ёзугаар таарыштырып, чемгерип, суттарып турарлар.

Бичии биле Дартааның хайгааралында төрүүр четкен 10 бе болгаш 2 аскыр база бар. Ажыл аъттарының 16-зын часкы хову ажылынга киирери-биле дыштандырып эгелээн.

Н. Майгын-оол.

„ДАЙЫННЫ УЛУСТАР БОЛДУРБАС УЖУРЛУГ"

Н. С. Хрущевтуң Францияда чоруп турарының дугайында делегей парлалгазының бижип турары

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң Францияда чоруп турарының дугайын даштыкы парлалга калбаа-биле биживишаан.

Берлиниң демократтыг солуннары Н. С. Хрущевтуң Францияда чоруп турарының дугайында отчёттарны калбаа-биле парлап, хүндүлүг аалчыны чүректиң ханызындан уткуп, хүлээп ап турарын онзалап демдеглеп турар. «Нейес Дейчланд» солун Верден чоогунга тулчуушкуннар болуп турган черни Совет чазактың баштынчызының барын көргенин демдеглевишаан, ук үүлдүң эгезинде: «Тайбынче кыйгырыг Верденниң хөөрлериниң кырынга чаңгыланган» деп бижээн.

Чүс-чүс муң француз болгаш немец солдаттарны, а ол ышкаш элээн каш муң орус солдаттарны орнукшуткан дендии улуг хөөрге Н. С. Хрущевтуң чугаалаан сөстери Франциядa, Германияда болгаш бүгү делегейге калбак үнелеп көрүүшкүүнү алыр деп «Нейес Дейчланд» демдеглээн.

Ол солун Н. С. Хрущевтуң Реймске чугаазын допчулавышаан, дайынның сөөлгү артыышкыннарын узуткаарының эргежок чугулазын айыткан.

Н. С. Хрущевтуң Францияда чоруп турарының дугайында дыңнадыгларны «Берлинер цейтунг» солун: «Дайынны улустар болдурбас ужурлуг» деп эгениң адаанда парлаан. «Берлинер цейтунг» солун Совет чазактың баштыңының французтар-биле хөй санныг ужуражыышкыннары кандыг байдалдыг эрттип турарын мынчаар бижээн: Совет премьер-министрни Парижке улуг хүндүткелдин-биле уткуп алганы ышкаш ону Францияның мурнуу талазы база ындыг улуг көдүрлүүшкүн-биле уткуп алган.

Албанияның солуннары француз хоорайлар Марсельге, Дижонга, Мецке, Верденге болгаш Реймске Н. С. Хрущевтуң чорааның дугайында тодаргай тайылбырларны кылып, Совет чазактың баштыңының чугааларының тодаргай допчулалдарын бижип, французтар-биле ооң ужуражыышкыннарын көргүскен фотографияларны парлап турар. «Зери популлит» солун ындыг материалдарны мындыг улуг эгениң адаанда парлаан: «Быжыг болгаш мөнге тайбыңны тургузарының эң шын оруу болза чепсегленишкинни бүрүн болгаш бүгү-ниити дүжүрери ол болур ийик». Бо талазы-биле үүлдериңге «Башкими» солун: «Францияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының аразында найырал улам хөгжүүшаан, быжыгар» деп эгелер-биле айыткан.

Делегейниң бирги дайынының үезинде эң улуг тулчуушкуннар болгулаан черлерге — Верденге болгаш Дуомон фортка, а ол ышкаш Реймске Н. С. Хрущевтуң чорааның дугайында боттарының тускай корреспондентилериниң отчёттарын Лондоннуң солуннары парлаан. Верденге болгаш Реймске чайыктаашкынныг чаъс болуп турда-ла дыка хөй чон чыглып алгаш, аңаа хууда байырын чедирер дээш хүндүлүг совет аалчыны каш-каш шактарның дургузунда манап турганнар деп «Ньюс кроникл» болгаш «Дейли уоркер» солуннарының корреспондентилери демдеглээн. Совет чазактың баштыңының Герман милитаризмниң катап тургузуушкунунуң кыжаныышкынларының талазы-биле чугаалаан үүлдеринче корреспонденцияларда улуг кичээнгейни салган.

Н. С. Хрущевтуң Францияда чоруп турарының улустар аразының харылзааларынга ужурдузазын демдеглевишаан, ону бирги чергениң чугула болуушкуну деп Бельгияның парлалгазы чаңгыс эп-сеткил-биле үнелеп көрүп турар. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ынай чымчадырынга ооң чугулазын дыка хөй солуннар айыткан. Льежте үнүп турар «Валлони» солун Верденге бичии француз ургунун Н. С. Хрущевка: «чер делегей кырынга тайбың тергиндээн турар кылдыр кылып көрүңер» деп сөстерин солуннуң арнын кежилдир улуг эге кылдыр парлааш, ооң адаанда Мецке, Верденге болгаш Реймске Совет чазактың баштыңының чоруп турганының дугайында бодунуң корреспондентизиниң отчёдун парлаан. Тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарның күжениишкиннерин каттыштырып турган тайбың дээш демисежир херек деп Н. С. Хрущевтуң Реймске чугаалаанын «Драпо Руж» солун онзалап демдеглээн. Реймске Н. С. Хрущевтуң чорааның «Пепль» солун: «Бистер типлелгени кажан-даа кады чедип ап келген бис, ынчангаш ам бистер тайбыңны тургузар дээш каттыжар ужурлуг бис» деп улуг эгениң адаанга парлаан.

«Н. С. Хрущевту каяа-даа баарга чон чүректиң ханызындан улуг хүндүткел-биле уткуп ап турар; соок дайынның талалакчылары улуг аштырыышкынга таваржып турарлар»—деп, Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюро кежигүнү Этьен Фажон «Юманите» солунга бижээн. «Франциның бүгү улузу француз-совет найырал дээш, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыры дээш, тайбың дээш туруштуу-биле демисежип турар» деп Фажонну үүлүнде чугаалап турар.

Ук үүлде оон ыцай демдеглээни: «Совет Эвилелиниң политиказын шын эвес билип турган миллион-миллион французтар ам оон-биле ылап танышканнар.

Дүүн хүн ССРЭ чүнү сүмелеп турарын билбейн турган дыкала хөй эр, херээжен французтар ам ону билир апарганнар».

Этьен Фажон герман айтырыынга холбаштыр мынчаар демдеглээн: «ССРЭ-ге кыжаныышкынныг болгаш Франция ооңдаа артык кыжаныышкынныг болуп турар герман милитаризмниң катап тургустунарынга удур Н. С. Хрущев кичээндирип сагындырган. Герман айтырыгны тайбың ёзу-биле шиитпирлээриниң болгаш делегейниң ийиги дайынының артынчыларын узуткаарының эргежок чугулазын ол айыткан. Бир эвес Совет Эвилели-биле Франция ниити айылдың ужурундан боттарының ниити эрге-ажыктарын барымдаалап көргеш, ниити турушка келир болза, Европага тайбыңны үрээринге кым-даа дидинмес апаар».

(СЭТА).

Чурукта: Францияда Рено заводтуң ажылчыннарының Н. С. Хрущевка байыр чедирип турары. Плакатта бижип кааны: «Моорлаңар, Хрущев дарга. «Франция—ССРЭ» комитет. Рено».

СЭТА-ның тускай корреспондентизиниң. **В. Соловьевтуң** тыртты рган чуруу.

КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң пленарлыг хуралы

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелдиң дыңнадып турары болза, марттың 28-те КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң пленарлыг хуралы болган. Аңаа 1960 чылда улус ажылагый планының кол-кол көргүзүүлерин болгаш «1960 чылда улус ажыл-агыйының планының төлевилелиниң дугайында» илеткелди чугаалажып көргеш, бадылаан. Бо илеткелди улус төлөлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының ийиги сессиязының март 30-де ажыттынган ийиги чыжыңга КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы Ли Фу-чунь кылган.

1959 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында болгаш 1960 чылда күрүне бюджединиң төлевилелиниң дугайында сан-түңнелдерни бо хуралга чугаалажып көргеш, улус төлөлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының ийиги чыжыңын ийиги сессиязынга КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы Ли Сянь-нянь «1959 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында болгаш 1960 чылда Күрүне бюджединиң төлевилелиниң дугайында» илеткелди кылган.

АКШ-тың чазаанга Кубаның чазаанын нотазы

ГАВАНА. (СЭТА). Куба чазакта коммунистиг салдар бар деп АКШ-тың күрүне секретарының медеглелинге удурланган нотаны Кубаның чазаа март 27-де АКШ-тың чазаанга чоруткан. Кубаның тускай догуннаар чоруун үреп, политиктиг, экономиктиг, социалдыг болгаш культурлуг хемчеглерни чорударыбиле куба улустуң бодунуң шилип алган оруунга кандыг-даа чазак, кандыг-даа делегей организациязы холгаарлаар кандыг-даа эргези чок дээрзин нотада айтып турар.

Индонези чазактын составында өскертиишкиннер

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Президент Сукарно март 28-тиң кежээзинде чаа парламентиниң депутаттарының таңзызын чарлаан. Президентиниң шиитпири-биле холбаштыр чаа составтыг парламентиде чүгле ангы-аңгы партияларның эвес, харын-даа «ажылчын бөлүктеринин», тодаргайларга социал, хүрээ-хиит болгаш өске-даа бөлүктериниң болгаш ниитилел кезектериниң төлөлекчилери база киргилээн. Оларның иштинде ажылчыннардан, тараачыннардан, чепсектиг күштерден төлөлекчилер база бар. Партияларны төлөлээп депутаттарның саны эвээжээн.

Президентиниң даштыкылан эвээ келгениниң соонда, тодаргайларга майның төнчүзүнде дангыракты хүлээп алганының соонда чаа парламент ажылдап эгелээрин президент медеглээн. Бо парламентини чазак-биле кады демократчы байдалбиле кады ажылдажылганың парламентизи деп президент адаан.

Эки ажылдыг интернат

Шагаан-Арыгның № 2 школазының интернадындан репортаж

Улуг-Хем районуң Шагаан-Арыгда № 2 ортумак школаның өөреникчилериниң хөй кезии интернатта чурттап турар. Олар часкы каникулду кончуг солун, хөглүг дыштанып эрттиргеннер. Интернаттың эки өөредилгелиг, чурум-сагылгалыг өөреникчилери өске черлерже экскурсиялап чораан.

Шагаан-Арыг № 2 школазының интернады «Эки интернат дээш» областың интернаттарының аразында социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. ВЛКСМ обкомунуң болгаш областың улус чыдыышкын килдизинин шилчиир Кызыл тугу ол интернатта. Өөредилге-кижизидилгелиг ажылды ол интернатта канчаар тургускаын областың өске школалары база сонуургап турар.

Каникул үезинде Туранның № 2 школазының интернадының төлөлекчилери шагаан-арыгжыларның ажылының дуржулгазы-биле танышып, ийи интернаттарның аразында социалистиг чарыштың негелделеин дугуржуп чугаалашканнар. Дуржулга соонда ийи интернаттарның төлөлекчилери (солагай талазындан оң талазынче) улуг-хемчилер: 2-ги отрядтың командири Лиза Кыргыс, 9-ку классчы Жанна Натпит-оол, Туранның № 2 школазының төлөлекчилери Оюн Тыртыккыс, Тамара Салчак оларны шилчиир Кызыл тук чанында үстүнде чуруктан көрүңер.

Шагаан-Арыг школазының интернадында орунларны, этажеркаларны, столдар кырында хол-биле дараан уран-дааранытларны хөй-биле көрүп болур. Оны бир дугаар көрген кижи коңчуг-ла уран уруглар дараан-дыр деп бодай бээр. Мынчалаа-даа интернат ооллары уран-дааранытны уруглардан тудак чок чамдык таварылгаларда харын-даа эки күүседип турар.

Интернаттың өрээлдериниң бирээзинге кезек ооллар чыглы берген. Олар ханада аскан «Кошкан үш аът» деп уран дааранытны чугаалажып маргышкан турганнар. Ону Михаил Оюн болгаш Тумат Тас-оол ийи күүседкен. Михаил Оюн «Кошкан үш аът» деп уран-дааранытны кандыг арга-биле, канчаар күүседкенин бодунуң эштеринге тайылбырлап тур (ортузунда чурукта).

Музыкантылар, ыраажылар, танцычылар, шыдыраачылар болгаш спорттуң янзы-бүрү хевирлериниң школа чемпионнары база-ла интернатта чурттап турар. Номчукчулар аданда чурукту көргеш, хол-шыдыраа маргылдаазы чоруп турар деп бодай бээр, ындыг-да болза, олар бо уделда делегей чемпиону ат дээш совегроссмейстерлер Михаил Ботвинник болгаш Михаил Таль дың соңгаарлаткан салыын сайгарып турары о.

В. САВОСТЬЯНОВ.

М. Ботвинник — М. Таль

Мооң мурнунда соңгаарлаткан турган сески салыгны апрель 1-де төндүр ойнаар ужурлуг турган. Ынчангаш ССРЭ-ниң хөл-шыдыраавың төп клувунга Ботвинниктиң 41-ги кежүн бижээш суп каан чагаа хавын ажыдып көрген. Канчаар кешкенин Тальга дыңнадып бээрге, Таль уламчылап ойнавайн-даа, уттурдум деп хүлээген, чүге дээрге Ботвинник эң күштүг, шын көштү бижип алган болган.

Мынчангаш сески салыгда Ботвинник уткан. Ам сан—Тальдыы ажыг болуп—5 : 3 болуп турар.

Тальдың 2 санга ажыы—ооң мергежилдиин, шыырак шыдыраачы болуп турарын көргүзүп турар, а сески салыг—Ботвинниктиң база шыдалдыын көргүскен. Ынчангаш ам-даа солун салыышкыннар болуру чугаажок.

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРУТТУНГЕН ХҮНҮНДЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА УТКУШТУР

Бо чылдың апрель 4-те, понедельникте СЭКП хооркомунуң хуралдаар залында кежээ болур.

«ЛЕНИН БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ ДАШТЫКЫ ПОЛИТИКАЗЫНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫ»

деп илеткелди эш А. А. Лепешкин кылыр.

Кыдатка, Индияга, Болгарияга, Чехословакияга чораанының дугайын эштер О. К. Саган-оол, А. Н. Богданова, М. В. Николаева, А. И. Казанцева олар чугаалаар.

Уран-чечен кино чурукту көргүзер. Кирер хостуг.

Эгелээри кежээкиниң 7 шакта.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

АНГЛИЯ БИЛЕ ГФР-НИҢ АРАЗЫНДА ЧӨРҮЛДӘӘЛЕРНИҢ ЧИДИГЛЕНИИШКИНИ

БОННИ. СЭТА-ның корреспондентизи Б. Юриновтуң дыңнадып турары болза:

«Элээн каш политиктиг айтырыгларның талазы-биле Федеративтиг Республика биле Великобританияның аразында бо хүннерде ханы чөрүлдээлер туруп турар. Москваның талазы-биле шыңгыы политиканы чорудары шын деп федеральдыг чазак санап турар; англи чазак чепшээрежилгени дилеп турар». Бо чөрүлдээлер айылдыг, чүге дээрге, ол үүлдер ийи чурттарның политика талазы-биле эштежилгезинге кыжаныышкынныг. Боннуң чоогунда Кенигсвинтерге марттың 24-тен 27-ге чедир болуп эрткен англи-барыын-герман ужуражыышкыннарның түңнелдерин «Ди вельт» солун шак ынчаар тайылбырлаан.

Улустар аразының амгы байдалын болгаш Боннуң политиказының хоралыг ролун Англияда элээн шыныбиле көрүп турарын ГФР-ниң болгаш Англияның парламентарийлери, политиктери, үлетпүр эзлери болгаш публицистери киришкен ол ужуражыышкын көргүскен. «Англияның бодап турары-биле алырга, федеративтиг республика болдуңуң эвилечилеринге шаптыктаашкыныг салдарын чедирип турар» деп «Нейе Рейн-Цейтунг» солун бижээн. «Ди вельт» солуннуң демдеглээни-биле алырга, «Федеративтиг республика белик деннелдиг чөвүлел хуралындан ойталаар хөөнүг деп дыка хөй англичаннар санап турарлар».

Бедик деннелге чөвүлел хуралдың мурнуу чарыында Чөөн болгаш Барыын чүктериниң аразында харылзааларның дугайында айтырыглар, чепсегленишкинни дүжүрериниң болгаш герман айтырыг болза Англияның болгаш Барыын Германияның ужуражыышкыннарының үезинде санал-снал солчуушкуннарының төвү болуп турган. «Аденауэрниң политиказы эмин эрттир чидиг дээрзин англи төлөлекчилериниң чугаалап турганын» «Генераль-Анцейгер» солун демдеглээн. Англи парламентиниң кежигүнү лейборист Денис Хили бодунуң саналынга Федеративтиг республиканы Европага айыыл чөк чорукту чедип алырының оруунда «кол шаптыктаашкын» деп адаан. Ол ужуражыышкынга киришкен хөй-хөй англичаннар ышкаш ол база-ла Герман Демократтыг Республиканы ГФР-ниң тооп көөрү чугула деп чугаалаан. Херек кырында туруп турар күрүнени тооп көрбейн барып болбас деп англи парламентиниң бир өске кежигүнү Ричард Кроссмэн демдеглээн. Чоокку үеде бүгү-ле Барыын чүк ГДР-ниң талазы-биле бодунуң туружун өскертир деп бодалын англичаннар илереткеннер.

Англияның талазындан Кенигсвинтерге болган ужуражыышкынга киришкеннер Одер-Нейсе кызыгаарының талазы-биле ГФР-ниң чазааның үзел-бодалынга удурланган болгаш ук кызыгаарны хүлээп көөрүн оон негээннер.

Барыын Германияны чепсеглеп турарының талазы-биле айтырыгга Кенигсвинтерге ужуражыышкынга база чөрүлдээ тургустунган. Ону чугаалажып турарының үезинде барыын-герман шеригни атомнуг чепсек-биле чепсеглеп турарынга англи төлөлекчилер таарзынмайн турарын тодаргайы-биле илереткеннер. ГФР-ниң «шериг талазы-биле чигзиниишкинниг ораддажыышкыннарны кылып турарынга таарышпайн турарын англичаннар илереткеннер» деп «Генераль-Анцейгер» солун демдеглээн.

Берлин айтырыын шиитпирлээриниң талазы-биле шала шимчеңгир болуруң ГФР-ниң чазаандан англичаннар негевишаан, бо айтырыг талазы-биле Совет Эвилели-биле чугаалажыышкын кылырын сүмелээн деп «Генераль-анцейгер» солун айыткан.

«Немец политика болза чепсегленишкиниң угланыышкынын хевээр артырарын камгалап, Чөөн чүк-биле кандыг-даа ниити чугаалажыышкыннарны күзевейн турар болгаш боттарының эчис сорулгаларының боттанышкынын күштүн дузазы-биле чедип алырын күзеп турар дээрзинге сагыш салыышкын» болур дээрзинин Кенигсвинтерге илереттингенин «Вестфелише рундшау» солун айыткан.

ИДИКТЕРНИ, ХЕПТЕРНИ КАНЧААР ШЫГЖААРЫЛ

Ак хептер болгаш платьелер шыгжаар тускай шкафтыг болур херек. Оларны шыгжаар черни бажыңның эзи боду кылып ап база болур: ханага азы булунга ак хептер салыр 3—4 калбак ыыштарны быжыглааш, ооң чанынга платьелер азар черни кылып алыр. Ону шокар пөс-биле ийикпе таавы пөс-биле көжегелээр көжегени чиңге ыышка азы чиңге хендирге чылып турар кылдыр азар.

Ак хепти бөлүк аайы-биле (эр кижиниң хөйленнерин, сыртык хаптарын, ак чоорганнарны болгаш өскелерни-даа аңгы-аңгы кылдыр) салыр. Оларның бөлүк бүрүзүн резинка-биле азы чиңге дилиндек пөс-биле шарып кааргa улам эки.

Думчук аржыылдары сугар тускай саазын хапты кылып алыр херек. Эр кижиниң моюндуруктарын, галстуктарны картон хааржак иштинге салып болур.

Платье бүрүзүнге тускай азар херекселди кылып алыр херек. Ол херекселди пөс-биле бүргей даарап алза эки. Ынчаар кылган херексел платьелерни орбас база платьелер олардан чылып уштунмас болур.

Платьени шкафка азар мурнунда ону щетка-биле аштаар. Даштыкы хепти чылда бир-ийи катап агларга азып, кактап, силгиир херек. Ону херим иштинге азы бажың хажыызының индиринге аштаар. Идик, хепти кижи чурттап турар бажың иштинге аштап болбас. Чурттаар өрээл иштинге даштыкы хепти киирерин сүмелевейн турар.

Бөрттер, шляпалар, уштуктар, хол хаптары салыр тускай черни шкаф иштинге белеткеп алыр, бир болза оларны тускай картон хааржак иштинге суп турар херек.

Идиктерни база-ла тускай хааржак азы шкафчыгаш иштинге шыгжап турары чугула. Оларны ынчаар шыгжап салыр мурнунда аштап, доозунун пөс-биле чодуп турар. Идиктерни чөлбейтип ыйылдырбас болдурар төлөзде, оларга ыяш хептерни кедирип кагза эки болур.

Тыва областың Санитар-чыдыышкын бажыңы.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Март 3-те

ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улуг залга): **«Баштайгы парлакчы Иван Федоров»** («Первопечатник Иван Федоров»)—10, 12 шактарда; **«Далайжы эрикче үнүп бар чор»** («Моряк сходит на берег»)—2.15, 4.15, 6.15, 8.15 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (биче залга): **«Ачазының бажыңы»** («Отчий дом»)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Нормандия—Неман» — 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15 9.15 шактарда.

«Восток»: «Насреддин Ходженте» («Насреддин в Ходжентe»—11, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Март 4-те

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улуг залга): **«Дан бажыңга уткуштур»** («Заре навстречу»)—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (биче залга): **«Насреддин Ходженте»** («Насреддин в Ходжентe»)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Баштайгы парлакчы Иван Федоров»— 11.15, 1.15, 3.15, шактарда; **«Далайжы эрикче үнүп бар чор»**—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«Восток»: «Нормандия—Неман»— 1.15, 3.15, 5.15, 7.15 9.15 шактарда.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Апрельдиң 3-те

Г. Фильдингинин

ИЛЕРЕТТИНГЕН ХУУЛГААЗЫН

деп 3 көжеге шиизи болур.

Шииниң эгелээри — кежээкиниң 7 шак 30 минутада.

«ШЫН» СОЛУННУҢ 1960 ЧЫЛДЫҢ ИЙИГИ ЧАРТЫЫНГА ЧАГЫЛДАЗЫ ЧОРУП ТУРАР

«Шын» солунну чагыдып алырының өртээ:

6 айда 30 рубль.
3 айда 15 рубль.

Чагылганы харыызааның бүгү конторалары, салбырлары болгаш бүдүрүлгелерде, организацияларда, колхозтарда, совхозтарда хөй-ниити төлөлери хүлээп алыр.

Номчукчулар, «Шын» солунну бо чылдың ийиги чартыында чагыдып алыңар!

СОЮЗ ПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда килдистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, кедээ ажыл-агый килдизиниң 22-64, иштики информация килдизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 23-35, чагаа килдизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал килдизиниң 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00124. Чагыг № 975. Культура эргелелиниң типографиязы.